

SAMIYEEΛI
TOM TAKELAYA KANCAALAYA
NYENKA
Kutulutu

Samiyεελι wei ι hεte pa ha takelaya kanε tο, ι ka kέ Iσο kuyoyotutu telεsulυ kέ. Tεma sοsοona naaleye Iσο cεla-ι: Tetυ tαkyυv tοm, na ιsεna ι kά seyeσι Iseyeli nyεma na pά see Iσο tike tο pε tοm. Ilena pε kaasi ιsεna paa nyeni Iσο tike ke pa wulav maγamaγa tο. Ama Iseyeli nyεma kisaa na pά kpa awulaa. Kancalaya nyεη nte Sayuli. Iέ ι waah kέ Tafiiti.

Iσona pa faya Samiyεελι I takelaya tο:

Samiyεελι paasεnav ke Iseyeli nyεma, titite 1-7

Sayuli tογυv ke kawulaya, titite 8-10

Sayuli ta tο teu ιlena Iσο kisi-ι, titite 11-15

Tafiiti na Sayuli pa tοm, titite 16-30

Sayuli na ι pεyalaa pa sεm ke yooυ taa, titite 31

Samiyεελι too Ana tοm

¹ Apalυ nαγολυ ι ka wenna Sufi tetυ taa kέ Ifelayim pyυv taa, na pά yaaki-ι si Iλkana. Pa yaa Iλkana caa si Yelowam, na Yelowam caa si Ilihu, na Ilihu caa si Tohu, na Tohu caa si Sufi. Ileye Ifelayim tv.

² Iλkana ιni ι alaa ka we naaleye. Pa yaaki lelv si Ana na lelv si Penina. Penina ka wena piya. Ama Ana nά feina.

³ Apalυ ιni ι kpaakaya Iσο seeυ ke Silo ke paa pεnaya ηkaya, na ι haaki Toma tεna tv Tacaa ke kvhaah. Na Ilii pεyalaa Hofini na Penhasi paa kena Tacaa kotelaa ke waatυ ιni.

4 Ye kuyan̄ku Iləkana í lapa kətaya, ı haaki ı alu Penina na ı pəyalaa na ı pəelaa ke cəka cəka kέ.

5 Ilena í ha Ana ıleye cəkasi naale. Mpi tə, paa na Tacaa lapa-ı kaalɔlaya tə, ı luyɔ ka suu-ı kέ.

6 ı yətəŋ ná tɔukaɣa-ı kέ si pə haŋi-ı si Tacaa lapa-ı kaalɔlaya.

7 M̄p̄yú p̄u we paa pənaya ŋka. Paa waatu wei kέ pa kpaaki Tacaa təyaya taa te, Penina tɔukaɣa-ı m̄p̄yú.

Ilena í wiiki na u saŋ təyɔ.

8 Na ı paalu Iləkana náá təm̄ı-ı si: Pepe tə kέ nyá laŋle wakələɣi, na ń wiiki na ń kisiyi təyənaya ke mpv? Ma ta kəli-ŋ piya naanɔwa?

9 Pa tema təyɔ na nyɔɔ ke Silo, ılena Ana kuli na í krətəna kətulu Ilii. ılé ı ká caya kpelaya tə kέ Iso təyaya nənəkpete kέ.

10 Ana laŋle ka wakəla səsəm kέ tətəyətəyɔ. Ilena í sələm̄ı Tacaa na wula,

11 na í su nəɣɔ si: Toma təna tɔ Tacaa, ye n nyəna nyá təm̄le tɔ má, ma wahala, na ń təəsi ma tə na ń ha-m apalɔpəyaya, maa ha-ŋ-keɣe haləna ka səm. Hɔnɔyɔ kaa kra ka nyuyɔ taa.

12 ı taan̄a m̄p̄yú Iso təsələm̄əle, ılena Ilii nyənı ı nəɣɔ təpiŋŋ.

13 Ana sələmayá ı luyɔ tɛɛ kέ, na ı ntompee nyəpətəɣi, ıle ı nəɣɔ u nuki. Ilii nyəma si sələm̄ kuyɔna-ı.

14 Ilena í təm̄ı-ı si: Pəlee kέ nyá sələm̄ ká ce nyá tə? La na nyá sələm̄ ce nyá tə.

15 Ntəna Ana si: Hai, ma ce, ma ta nyɔ sələm̄ napəli. Ama ma laŋle wakələna səsəm na má húləyi Tacaa ke ma lotu.

16 Taa nyəni nyá pɛɛlɔ maɣa tetelatu. Ma nəɣəseɛ na ma wahala teləsəna mpəle, na má yəɣətəɣi m̀p̀r̀ỳg̀ỳ haləna saŋa.

17 Ntəna Ilii si: Iso í hɛɛsi nyá lanlɛ na í mu nyá sələmvu.

18 Ilena Ana si: Na nyá toŋ taa.

Ntəna Ana polo na í toɣɔ na ɪ isentaa hetɪ.

19 Tɛv fema, ilena Iləkana pá kuli ləŋ na pá sɛɛ Iso, ilena pá kpe Lama.

Samiyeli lɔlvɔv na ɪ pəcaatu

M̀p̀r̀ỳg̀ỳ Iləkana nyəamá ɪ alv Ana na Tacaa mu ɪ sələmvu.

20 Ilena Ana la teu na í luli apalv pəɣaɣa, na í ha-keɣɛ hətɛ si Samiyeli. Si Tacaa ke unɪ ɪ sələma-ɪ.

21 Pənaya sika, ilena Iləkana na ɪ nyəma tənə pá polo Silo si, ɪ laki paa pənaya ŋka ka kətaya na í la isu ɪ ka suw ɪ nəɣɔ tɔ.

22 Ana kisa pote na í tɔ ɪ paalv si: Ye pəɣaɣa cɛpa hətɛ, ɪɛ maɔ pona-ke na má huli-keɣɛ Tacaa na ká saali tənaya tam tɔɔ.

23 M̀p̀r̀ỳg̀ỳ ɪ paalv cɔ-ɪ si: Pə wɛ teu. La isəna pə ha-ŋ tɔ. Yele na ká cɛ hətɛ na pə́cɔ́. Ama Tacaa í la isəna ɪ ka siwa tɔ.

Ilena alv caya na í paasəna ɪ pəɣaɣa na ká kɔɔ na ká cɛ hətɛ.

24 Pə waali ké ɪ kɔɔɣa-ke na í caa latəcɛ wei ɪ wɛna pusɪ tooso tɔ, na mɔlvɔm cɛmsɛ, na sulvɔm huluyɔ, na í pona Silo ke Tacaa təɣaɣa taa. Waatu unɪ tɔ pəɣaɣa kɔɔsa ké.

25 M̀p̀r̀ỳg̀ỳ pa kv latəcɛ na pá pona Ilii ke pəɣaɣa.

26 Ilena Ana si: Kaafala ma cɛ, ŋ tɔɔsa ma tɔɔ? Maɔ kɔma nyá kin cəne na má sələmi Tacaa.

27 Pəyaga kaneyge ma sələmaga na Tacaa mu ma kusələmtu.

28 Təv, ma caa ma cele-i Tacaa ke haləna i səm.

Uena İləkana təyaga nyəma tənə hənti İso ke ate na pə səe-i.

2

Ana səeki Tacaa

1 Mpyúy Ana sama İso si:

Ma yələyəna Tacaa wei i waasa-m tə.

I hvləsa ma laηle.

I kusa ma nyuyv, na í ha-m toma.

Na ma nəyə kuliyina ma kolontunaa.

2 Tacaa tike wenna tənəηη.

I tike nté kentulu

i paasi İso nəyəlv i fei tətə.

3 İ yeke kalampaani,

na í yeke isəcav təm.

Tacaa nyəmə pə tənəya.

I yeke isayatu natəli.

4 Tacaa cəpa toηtənaa təηη.

Ama acamaa ná nyəə toηη.

5 I tv haγalaa si pə pəeki mpi paa yana təyənaγa tə,

na í svsi konyəntənaa ke toηη.

I lapa na kaalvlaya ləli təm naatosompəγəlaya.

Uena əlvllv náá laη.

6 Tacaa kyəvna, inı i feesiyina.

Inı i tisiyina atətəle taa, na í ləsəyi.

7 Inı í təyona konyəntətv yaa toηη.

Inı í tisiyina ləlaa na í kusəyi ləmpa.

8 Tacaa kusəyi laηlv ke ate mvsuyv taa,

na í kvsi konyəntv ke hute taa,

na í caγasi pə na səsaa,

na pá kaa teeli kumte.

Inɪ ɪ tənna tetu kite,

na tə təw kɛ ɪ suwa antulinya.

⁹ ɪ tiikiyi ɪ yəlaa na í kentiyi pa təw.

Ama ɪ yeki na asayaa leki səkrɛtuɣu tɛɛ.

Isə akaitu paa fɛina tɔnuɣu taa alaafəya.

¹⁰ Taca ka tisi ɪ kolontunaa təw kɛ calanaa,

pa kəŋ saaluɣu ke yem kɛ.

Inəɣələ kateŋa təna huɔlu səsə.

ɪ ká kpa wei ɪ ləsa təɣə wulav, na í tu-ɪ toŋ.

¹¹ Ḿpúɣú Iləkana pa mɛla kɛntɛ, na pəɣaya náá saali Taca təmle taa kɛ kətulu Ilii kin.

Kətulu Ilii pəɣalaa isayatuɔnaa

¹² Ilii pəɣalaa ka kɛ tɛtɛlataa kɛ, pa ta paasəna Isə kɛ paa pəw.

¹³ Nti nti pa lakaya samaa təɣələ: Ye nəɣulu ha Isə kɛ kəhav, kətulu təmle tu puki saa wei pa təsa kəhav nantu təɣə, na í təkə kela tooso ləɣələɣa səsaya.

¹⁴ ɪ takɪ ulɛna í sə tiipee taa, na pə səpa nantu ke isəna, ɪ ləsəɣɪ kɛ na í pona kətulu. Ḿpúɣú pa lakaya Isɛɣeli nyəma təna mpa pa pukaya Silo tə.

¹⁵ Halɪ təmle tu puki kɛna pécó pá wə tətɛ nim, na í tó wei ɪ lapa kətaya tə sɪ: Cɛla kətulu ke ɪ nantu na ɪ toŋ ɪ ti. ɪ caa kətəsətu. Lɛŋ ke ɪ caaki.

¹⁶ Ye kətaya latu təma sɪ: Yele na pá wə kɛntɛ nim ulɛna ní cosi timpɪ n caaki tə. ɪlɛ təmle tu cə sɪ: Aai, ye n ta cɛlɛ-m nəwəwə, maa lɛkəna toŋ.

¹⁷ Isayatu səsəwəntu ntəɣɪ Ilii pəɣalaa kəkayana pa ti təm ke Isə isɛntaa. Mpi tə, pa nyənaya Taca kətaya ke yem kɛ.

18 Paa na Samiyɛli ka kɔɔsaa tɔ, ɪ lakaya Iso tɔmlɛ kɛ na ɪ suuwa kɔtɔlaa tokiya taka ŋka pa luɔwa kpronkrontu toŋ nyɛntɔ tɔ.

Samiyɛli nyɔma

19 Ye pɛnaɣa sikaa na Ana pa puki kɔtaɣa larɔ, ɪ nyalɔɣi toko kɛ na ɪ kpeŋna Samiyɛli.

20 Halɛna Ilii kooliyi Ana na ɪ paalɔ kɛ kɔpantɔ si: Tacaɔ ɪ la na ɲ hiki piya na si lɛɛti ŋka n ha-ɪ ɪsɛntɔ tɔ ka lonte.

ɪlena pɔ mɛli pa tɛ.

21 Tacaɔ wɛ Ana waali, ɪlena ɪ la teu na ɪ lɔli apalɔpiya kɛ tooso, na alɔpiya kɛ naale.

Na pɛyaya Samiyɛli nɔ́á tɔŋna puɔ kɛ Iso tɔmlɛ taa.

Ilii kalɛna ɪ pɛyalaa asayaa

22 Ilii ka kpatɔlaa kɛ tɔkuŋkuŋku. Na ɪ nukɪ mpi mpi ɪ pɛyalaa lakayana Iseyeli nyɔma tɛna tɔ. Na ɪsɛna pa hɛntayana alaa mpa pa lakaya tɔmlɛ kɛ Iso tɔyaya nɔnɔɣɔ tɔ.

23 ɪlena ɪ tɔ-wɛ si: Pepe tɔɔ kɛ ɪ laki yaasinaa mpe pa takanaa? Yɔlaa tayasɔyi-m mɛ ɪsayaɔvnaa kɛ.

24 Aai, ma pɛyalaa, ɪ yele mpɔ, mɛ tɔmnaa mpa Iseyeli yɔlaa heeliyi-m mpɔ tɔ pa fɛi teu.

25 Ye yulɔ pɛntɛna ɪ tɔɣɔntɔlɛ, ntanyɪ Iso ka wii pɔntɔ. Ama ye Tacaɔ kɛ pɔntɔ pɛntɛnaa, ɪlɛ awe sɛɛna ɪ tɔɔ?

Ama pa ta nuna pa caa nɔɣɔ. Mpi tɔ, Tacaɔ ka sɔɔlaa si ɪ kuɣi-wɛɣɛ.

26 Na pɛyaya Samiyɛli nɔ́á tɔŋna puɔ, na ɪ wɛ yɔlaa na Iso kɛ teu.

Iso yɔɣɔta Ilii tɔyaya nyɔma salaka tɔm

27 Mpɔyɔ Iso yulɔ nɔɣɔlɔ ɪ pola Ilii kiŋ na ɪ heeli-ɪ si: Tacaɔ yɔɣɔtaa si ma hula ma tɔyi mɛ cɔsɔ Alɔŋ,

ke waatu wei í na ı nyóma paa we Icipiti wulau teye yomle taa tó.

²⁸ ı na ı luluyu nyóma ke ma lósa lseyeli kpeka tóna taa si, pá la ma kótélaa, na pá suuki kótélaa toko na pá kraaki ma kótaya tólate tó na pá wóki tulaalónaa. Halóna má huli-ı timpi ı ká cosi kótaya nka kókó nyaya ka tóna tó ka krénte tó na í tóyo tó.

²⁹ Pepe tó ké í nyónayi yem ke ma kótasi na ma kóhav nku ma suwa si pá lakóna ma tóyaya taa tó? Ue isónaya pə lapa si Ilii n seeki nyá piya na pé kəli ma? Na í tóki lseyeli nyóma tóyonasi kóranı si nsi pa lapa kótasi tó, na í yooki cəncəməh?

³⁰ Nyəni lseyeli lso Taca ma, maa suwa si, nyá caa tóyaya na nyá luluyu nyóma tóna ká lakóna ma kótuyu təmle ke tam tó. Ama pənente ma kó təle. Mpi tó, wei ı tóyu-m teeli tóyo maa tó teeli, na má nyəni yem kə wei ı kréna-m tó.

³¹ Nn naaki kuyeeh tóna kənte, wei ı taa maa kpiisi nyá ifepiya na nyá luluyu taa nyóma. Halı akpatulu kaa wee nyá tóyaya taa.

³² N ká ná kolontu kəma na í caya ma təcayale, na í paalóna kórantónaa mpa Taca lapa lseyeli tó. Nyá tóyaya ká taahóna akpatulu.

³³ Paa na mpə maa yele nyá nyóma taa nəyolu na ı ise ke ma kótaya tólate, na í tóyo nyá ise na í wakəli nyá lanle. Ama nyá tóyaya nyóma tóna ká səkóna pa tóh kə.

³⁴ Kuyaku kulómuyó ke nyá pəyalaa Hofini na Pənhası paa si. Ue tónaya n ká nyóna si tampana ke ma yóyóyí.

³⁵ Maa kra ma tóyi kótulu kóranı, wei ı tónayi ma luyú tée nyəntu ke teitei tó, na má ha-ı luluyú

kuṗaṅku, na í lakı wulav wei ma læsaa tɔɔ tɔmle ke tam tɔɔ.

³⁶ Ye pə tu kaasa wei ké nyá lɔlɔɔ taa, pɔntu ká hɛnti kɔtɔlv inəɣi atɛɣe si: Ha-m liyitee na tɔɔnaya. Halı í sələmı-ı tɔtɔ si: Tu-m kɔtɔɔ tɔmle natəli tə taa, na má hikina ma tɔɔnaya na təna.

3

¹ Pəyaya Samiyeeḷi ka wɛ kɔtɔɔ tɔmle taa ké Ilii kiŋ ké.

Isə kpa Samiyeeḷi ke ı kɔɣɔɣɔtvu teləsvlu

Waatu inı Tacaa taa ɣɔɣɔtəɣəna yəlaa ke teitei. Pəyele ı taa húləɣı yəlaa ke mpi pu te na pə lá tɔɔ kɔtɔkoto.

² Waatu inı tɔ, Ilii ıse caakaya ɣɔlvmuɣv nte, u naaki teitei. Ḿpúɣ ı hɛnta ı təhəntəle ke ahoɔ naalı.

³ Na Samiyeeḷi hɛnta Isə atakaa cɔlv, na pá ta teesita fətalanaa ke tefemle.

⁴ Ḿpúɣ Tacaa yaawa si: Samiyeeḷi, na Samiyeeḷi cɔ si: Maɣalɔ.

⁵ Ulena í kpaɣa asewa na í polo Ilii kiŋ, na í tɔ si: N yaa-m tɔ maɣalɔ. Ntəna Ilii si: Ma ta yaa-ŋ se. Polo n hɛnti.

Ulena Samiyeeḷi məli na í hɛnti.

⁶ Ḿpúɣ Tacaa tasa-ı yaav si: Samiyeeḷi. Ulena í polo Ilii kiŋ na í tɔ si: N yaa-m tɔ, maɣalɔ. Ntəna Ilii si: Ma ta yaa-ŋ se. Ma pəyalɔ, polo n hɛnti.

⁷ Samiyeeḷi ta nyı si Tacaa yaakəna-ı. Mpi tɔ, íle ı ta ɣɔɣɔtətaŋa-ı.

⁸ Ḿpúɣ Tacaa tasa Samiyeeḷi ke yaav ke tɔm tooso nyəm. Ulena Samiyeeḷi polo Ilii kiŋ si: N yaa-m tɔ maɣalɔ.

Tənaɣle Ilii cəkənaa si Tacaa yaakəna pəyaya.

⁹ Uena í heeli-i si: Polo na n hēnti. Ye pə tasa-η yaav, uε n tə si: Tacaa, yəγəti, nyá pəyaya má, ma nuki.

Uena Samiyεli mēli na í hēnti.

¹⁰ Mpyuε Tacaa polaa na í yaa-i isu i tu yaaki tə si: Samiyεli, kelena í cə si: Tacaa, yəγəti, nyá pəyaya má, ma nuki.

¹¹ Uena Tacaa tə si: Maa kəna wakəlvu nakvləyi Iseγeli nyéma, na paa wei í nu-ti pu svs-i watv.

¹² Kuyanhkuyu maa caali Ilii təyaya nyéma ise ke nyənsuv. Haləna má tú nyuv ke teitei isu maa yəγətv tə.

¹³ Ma heela-i təfoo si maa tv i təyaya ke tam tə saləka, ke timpri i piya wakəla ma hətε, na í nyéma pə tə na í tá kisina-wε tə.

¹⁴ Pə tə ké ma yəγətəγəna tuunav si, paa pa lapa kətasi na pá ha kvəəη, ma kaa husi pa təyaya isayav.

¹⁵ Uena Samiyεli hēnti na pé nyaali, na í tvi Tacaa təyaya nənəəsi. Ama i nyaηayana mpi i nawa mpv tə pə təm heeluyv ke Ilii.

¹⁶ Mpyú Ilii yaa-i si: Ma pu Samiyεli. Na í cə si: Mayalə.

¹⁷ Uena í pəəsi si: Təm ntiyi Tacaa heela-η? Ye n ηmesa-m tə taa natəli, Tacaa í la-η na í təγə na í haγa.

¹⁸ Ntəna Samiyεli keesi-i tə təna, i ta ηmesi-i natəli. Kelena Ilii si: Tacaa ké, í la isəna pə maγa-i tə.

¹⁹ Samiyεli təηna puw na Tacaa wε i waali, i ta yele na i təm natəli tə tii atεγε yem.

²⁰ Iseγeli nyéma təna mpa paa wε pə kraγav Təη na pé polo Peesepa tə, pa nyéma si Tacaa kra Samiyεli ke Isə kvəγətv teləsəlv.

21 I lukaga Samiyeeli tōō ké Silo ké, na í heeliyi-tōmnaa.

4

1 Na í teləsəgi-təgi Iseyeli nyóma na pá nukəna-i.

Kolontunaa Ieeka Iso atakaa

Waatv iní í taa ké Filiisi nyóma kotaa sí, pa yookina Iseyeli nyóma, úena pá puli Afeka. Ḿpúgú Iseyeli nyóma ná luwa na pá puli Ipene-Isee.

2 Tənağa Filiisi nyóma kula pa tōō na pá yoo na pá kəli Iseyeli nyóma, na pá kv-we isu yəlaa iyisi liyiti (4000).

3 Úena Iseyeli nyóma məli pa təsikile na nyuyv nyóma tō sí: Pepe tōō ké Tacaa yelaa na Filiisi nyóma kv-tuyv saŋa? Té polo té kəna Iso atakaa na Tacaa wee ta waali, na í waasi-tuyv ta kolontunaa niŋ taa.

4 Ḿpúgú pa tila Silo na pá kəna Tacaa Toma təna tv atakaa wei í tōō Iso we inmelav ke isətaa taŋlaa naale hekv taa tō. Ilii pəyalaa naale, Hofini na Penhasi pa kəna atakaa iní.

5 Waatv wei pa susa Iso atakaa ke təsikile, úena Iseyeli nyóma təna yağa lanhulvmlə apalokakiisasi, haləna tetv sele.

6 Filiisi nyóma nu pa kakiisasi nsí sí taŋ, úena pá tō sí: Hepəla nyóma təsikile taa kakiisasi nsí sí hūwee suwe?

Filiisi nyóma nuwa sí Tacaa atakaa ké pa kəna Iseyeli nyóma təsikile.

7 Úena səgəntv kpa-we na pá tō sí: Pa Iso kəmma pa təsikile. Ye mpv tá təm təmağa. Tōō tō, yaasi inə í takə ta lata.

8 Awe ka ya-tuyv tuŋ səsəwə inə í niŋ taa? Pa tuŋ iní í kəna Icipiti nyóma təsəgəsəgə ke wulaya tetv taa.

⁹ Filiisi nyóma me, í nyəə toŋ na í la apalaa. Pá taa kəə na Hepeəla nyóma ŋmakəli-me ɪsu tu lapu-we tə. ɪ la apalaa na í yoo.

¹⁰ Ḿpúgú pa kula Iseyeli nyóma təə na pá kəli-we. Na paa wei í se na í kpe ɪ te. Pa kəla-weye tənəŋnəŋ, na pá heeli pa taa yoolaa ke yəlaa iyisi hiu na naanɔwa (30000).

¹¹ Na pá leeki Iso atakaa, na pá kv Ilii pəyalaa naale Hofini na Penhasi.

Kətvɔ Ilii səm na ɪ poolu pa təm

¹² Ḿpúgú Pencamee tv nəgɔlv ɪ lu təyoole ke kuyaku ŋkv, na í se na í polo Silo na laŋwakəlle na í cəla ɪ wontu, na í pəla ɪ nyuvu taa ké tetv.

¹³ Waatv unɪ tə na Ilii caɣa kpelaya təə, na í taŋaa na í nəgəsəyi Iso atakaa təm. ɪe apalv unɪ ɪ tana təm ntəgəle na ɪcate təna ma kapusi.

¹⁴ Ilii nu kapusi nsi, ɪlena í pəəsɪ sɪ: Pepe kəkəte nté mpv? ɪlena apalv unɪ í kraɣa asewa na í polo í heeli-ɪ təm ntɪ.

¹⁵ Waatv unɪ Ilii pusɪ ka we pələfei nɪnɔwa ké. Na ɪ ɪse nyənəyi yem təhelele, aa naaki teu.

¹⁶ Mpuyvle apalv unɪ ɪ heela Ilii sɪ: Təyoole ke ma sewa na má kəə saŋa. Ntəna Ilii sɪ: Pepe lapa ma pəyalv?

¹⁷ Ntəna apalv unɪ sɪ: Filiisi nyóma heela Iseyeli nyóma ke səsəm na Iseyeli nyóma se. Halɪ nyá pəyalaa naale Hofini na Penhasi pa səpa. Pəyele pa leeka Iso atakaa.

¹⁸ Mpi sɪ apalv unɪ ɪ ka keesəyi-ɪ Iso atakaa təm, ɪe Ilii pəsa nyayai keke na kpelaya ke nənəgə təna, na ɪ luyv pəli na í sɪ. Mpi tə, ɪ ka kratəlaa ké na í yasəlaa. Pusɪ nule təcu ke ɪ paasəna Iseyeli nyóma.

19 Ilii pəyalv Penhasi alv ka we həyǝ ké, na í puwa tətəyotəyǝ. Waatu wei i nuwa Isǝ atakaa ləekuyv tǝm, na i paŋ na i paalv pa sǝm, ɔlena lɔlvəyv wɔsasi tuti-i kpaakraa na í sopi na í lɔli.

20 I caakaya tǝnuyv kpisuyv ɔlena i kin alaa tǝm-i si: Tǝki nyá ti, apalɔpu ke n lɔlaa.

Ama alv ta cǝ, pǝcǝ i ta tu paasǝna.

21 Pǝ waali ké i ha-keye hǝte si: Ikarǝti.

Hǝte nte tǝ hɔwɛɛ nte si: Isǝ teu kula Isɛyeli. Mpi tǝ, pa lɛeka Isǝ atakaa, pǝcǝ i paŋ na i paalv pa sǝpa.

22 Mpuuyvɛ si: Pa lɛeka Isǝ atakaa tǝ Isǝ teu kula Isɛyeli taa ké.

5

Isǝ atakaa we Filiisi nyǝma te

1 Mǝpúyú Filiisi nyǝma kraaya Isǝ atakaa ke Ipene-Isɛɛ, na pá pona-i Asǝtǝti.

2 Pa kraaya-i mpv, ɔlena pá su-i pa tuyv Takǝŋ kǝŋkǝŋ taa ké kv kutuluyv taa.

3 Tev fema tanaŋ tǝhulu, ɔle Asǝtǝti nyǝma mayana pa tuyv Takǝŋ hota i isentǝǝ kele Isǝ atakaa kite, na pá kraaya-i na pá mǝlǝna-i i tǝcayalɛ.

4 Tev fema tǝtǝ, ɔlena pá mayana Takǝŋ tasa hotuyv ke i isentǝǝ ké Isǝ atakaa kite na i nyuyv na i niŋ pǝ pɛlaa, na pǝ we nǝnǝkpete, na pǝ kaasi i pilimile.

5 Pǝ tǝǝ ké halǝna saŋa Takǝŋ kǝtǝlaa, na kv laalaa tǝna mpa pa we Asǝtǝti tǝ, ye pa suvki tuyv kutuluyv ŋkv kv taa, paa felǝyi nǝnǝkpete.

6 Mǝpúyú Taca tǝwa Asǝtǝti nyǝma ke niŋ na í wakǝli-we na calǝmpaya.

7 Pa nawa mpv, ɔlena pá tǝ si: Isɛyeli Isǝ atakaa kaa caya tá tɛ. Mpi tǝ, inu i tǝna ta na ta tuyv ke niŋ.

8 Μρύγύ Asətətı nyəma tilaa na pá yaa Filiisi nyəma awulaa kakpası na pá pəəsi-wε sı: Isənaγa tu lana Iseyeli Isə atakaa? Ntəna pελε sı: ı pona-ı Katı.

İlena Asətətı nyəma pona Isə atakaa ke Katı.

9 Pa təma Isə atakaa ke ponaυ ke Katı, İlena Tacaa tu ıcate təna təw kέ nıη, na səγəntu səsəəntu kra-wε. ı wakəla ıcate yəlaa təna na caləmpaya. Pə kraγau səsaa na pə polo piya tə.

10 Μρύγύ pa pona Isə atakaa kέ İkoləη, İlena pελε pá suυ kapusi maρu sı: Pa kəna Iseyeli Isə atakaa kέ tá té sı í kv ta təna.

11 Μρύγύ İkoləη nyəma na tasa tiluyu na pá koti Filiisi awulaa təna na pá tə-wε sı: ı məηna Iseyeli Isə atakaa ke ı təcayale. ı taa kv tá na ta yəlaa.

Mpi tə, Tacaa ka təwa İkoləη nyəma ke nıη na toη kέ, na səm səγəntu pu ıcate təna yəlaa.

12 Ləlaa ta sı yaa, İle caləmpaya təkə-wεγε. İlena ıcate təna tıli nəγə, na té wii təkpuo na pə kra ısətaa.

6

Isə atakaa kpeenav

1 Isətənaa naatosompəγəlaya ke Isə atakaa caya Filiisi nyəma tetu taa.

2 İlena pá yaa pa kətəlaa, na pa nalaa na pá pəəsi-wε sı: Isənaγa tu lana Tacaa atakaa? Pepeye tu kpeenna-ı?

3 Ntəna pa kətəlaa na pa nalaa tə sı: Ye í mələγəna Iseyeli Isə atakaa, í taa məηna-ı kpeτε. Ama í ha Isə kέ ısayatυ huσyυ kvεəυ. İle waatυ İnəγı í ká nyı mpi pə təw ı ta kvεəta ı nıη ke mə təw tə, na í waası-mε.

4 Μρύγύ Filiisi nyəma pəəsaa sı: Pepenaa ke tu ha-ı?

Uena pa kətəlaa na nalaa si: Wula paɣa kakpası, na wula mpiyaa kakpası na pə keesəna Filiisi awulaa kakpası. Mpi tə, kətəŋ kulɔmɔyɔ kpana mə na mə awulaa.

⁵ Pə wee si, í la caləmpaya leesəŋ, na mpiyaa mpa pa təkı mə tawa tə pa leesəŋ, na pə ná si í cekəna Iso toŋ. Ntanyi ı kaa tasa mə na mə tuŋ na mə tetu ke niŋ tɔyɔ.

⁶ Pepe təw kə mə caa si í la kaŋkana, ısu Icipiti wulaw na Icipiti nyóma paa lapu tə? Taca a tu-weye wahala kə. Haləna pá yele Iseyeli nyóma na pá tee.

⁷ Təw, pəente í saakı keeke kufalu, na í caa naaŋ totonaa naale wei ı wena piya tə. Pə wee naaŋ wei pa ta haləna tə. ı tu-ı keeke ını, na í kpeena ı nawee ke təyaya.

⁸ Uena í kraɣa Taca a atakaa na í tu keeke taa. Uena pə kaasi na í tu atakiya nakəli ka taa kə wontunaa mpa í lapa si í laki Iso kə kucəw ke mə ısayatu təw tə. Uena í su Iso atakaa kəŋkəŋ taa, na í yele naaŋ na í tee.

⁹ Uena í nyənəyənə-ı, ye ı kraɣa toŋa mpaaw na Peti-Semesi təw, ıle Taca a lapəna nteye-tuyɔ ısayatu nti. Ye pə taya mpu, ıle tə nyəmayale si pə mayana-tuyɔ yem kele, pə taya Iso lapəna.

¹⁰ Mpuɣule pa caa naaŋ totonaa na pá tu keeke. Uena pá təkı ı nawee ke təyaya.

¹¹ Uena pá tó Iso atakaa ke keeke taa, na pá tó atakiya taa kə wula mpiyaa, na pə paɣa, na pá su atakaa kəŋkəŋ taa.

¹² Tənyale naaŋ kraɣa Peti-Semesi mpaaw ke kpaakraa, na í toŋ na í wiiki ı ta heləna ntəyəŋ yaa mpətəŋ. Uena Filiisi awulaa təŋ ı waali haləna Peti-Semesi toŋa.

13 Peti-Semesi nyóma ka we tetekæle taa na pá kuŋ. Pa loosa Isó atakaa, ilena pa laŋa hulómi.

14-15 Keeke tala Yosuwee haləm ke Peti-Semesi, ilena í səŋ kəkramuyu nakuli ku kiŋ ke təna. Ilena Lefii nyóma tisi Tacaa atakaa na atakiya ŋka ka taa ka we wula wontu tɔ, na pá su pə tənaya kəkramuyu ŋku ku tɔ. Ḿpógú pa faya keeke kpatəŋ na pá lá Tacaa ke kətaya ŋka kəkə nyaya ka təna tɔ na naaŋ iní. Ilena Peti-Semesi nyóma la Tacaa ke kətaya ŋka kəkə nyaya ka təna tɔ na kətasi lensi.

16 Filiisi awulaa kakpasi ná mpu, ilena pá məli Ikoləŋ ke kuyaku ŋku ku maɣamaya.

17-18 Wula paya kakpasi ke pa ha Tacaa ke kucəəu ke pa isayatu tɔ, na pə keesəna pa acalɛ nyuyu. Paa koləŋa acalɛ, paa nna a feina koloosi tɔ. Asətəti ke kuləmtəle, na Kasa ke kuləmtəle, na Asəkələŋ ke kuləmtəle, na Katí ke kuləmtəle, na Ikoləŋ ke kuləmtəle. Kəkramuyu ŋku ku tɔ pa su Tacaa atakaa ke mpu təɣəle pə təna mpi pə lapa tɔ pə aseeta tu. Ku we Yosuwee haləm taa ké haləna saŋa ke Peti-Semesi.

19 Ḿpógú Tacaa kuwa Peti-Semesi nyóma ke yəlaa nutoso na naaŋowa. Mpi pə tɔ tɔ, pa nyəna Isó atakaa taa. Ilena pə wakəli icate nyóma laŋa ke səsəm, na pá caya ləyaya.

20 Tənayale Peti-Semesi nyóma tɔma si: Awe pəsəɣəna na í səŋ Tacaa Isó naŋŋtu iní isentaa? Leye tu pona atakaa iní na í hatələna-tu?

21 Ḿpógú pa tilaa na pá heeli Kiliyatí-Yeyalim nyóma si: Filiisi nyóma kəna Tacaa atakaa. Í kəə na í kraɣa-i na í pona mə te.

7

1 Ḿpógú Kiliyatí-Yeyalim nyóma polaa na pá

kpaya Tacaa atakaa na pá pona-ɪ na pá su Apinatari təyaya taa ké pulaya təə. Na í kəti ɪ pəyalu ʔlasaa si í paasəna-ɪ.

Samiyeeḷi paasənav ke Iseyeli nyóma

² Hatoo kuyan̄ku pa siw Tacaa atakaa ke Kiliyati-Yeyalim tə, pə leelaa ké. Pusi hiu təcu sikina. M̄p̄óyú Iseyeli nyóma təna wiina Tacaa ke pusi nsi si taa si í waasi-wɛ.

³ M̄p̄óyúle Samiyeeḷi təma Iseyeli nyóma təna si: Ye lotu kuləmtu ke í mələna Tacaa kin, ɪɛ ɪ yele tɔyɔ Asətati laav na í lə tuɲ wei ɪni í ceela mpɔ tə. ʔlena í pona mə ləmayasɛɛ ke Tacaa təə na lotu kuləmtu, na í la ɪ tike ke təmlɛ. ʔɛ ɪ ká hetɪ-mɛyɛ Filiisi nyóma niɲ taa.

⁴ Ntəna Iseyeli nyóma lə tuɲ kuceelin̄ Paalənaa na Asətati wei pa laakaya tə na pá sɛɛ Tacaa tike.

⁵ M̄p̄óyú Samiyeeḷi yaa Iseyeli nyóma si: ɪ koti Misipa na má sələməna-mɛyɛ ʔsə.

⁶ Ntəna pá koti Misipa təna ke kuyaku ŋku. ʔlena pá həkə nəəsi na pá tə si: Tə wakələna Tacaa. M̄p̄óyú pa lu ləm na pá pəli-wəyɪ Tacaa ɪsentaa si pə huli si ʔsə ka husɪ pa ɪayatu. ʔlena Samiyeeḷi taɲani pa təmnaa.

⁷ M̄p̄óyú Filiisi nyóma nuwa si Iseyeli nyóma kota Misipa, ʔlena pa awulaa kakpasɪ kpeyeli pa yoolaa na pá polo-wɛyɛ yoonav. Iseyeli nyóma nu mpɔ, ʔlena səɲəntu kra-wɛ na pá tə Samiyeeḷi si:

⁸ Taa həɛsi Tacaa sələmɔyɔ ke ta təə, haləna í ya-tɔyɔ Filiisi nyóma niɲ taa.

⁹ ʔlena Samiyeeḷi kra heu ɪfate na í la Tacaa ke kətaya ŋka kəkə lusa ka təna tə, na í sələmɪ-ɪ si í waasi Iseyeli nyóma na ɪlé ɪ mu.

10 Saa wei Samiyeli lakaya Tacaα ke kαtaya ηka kαkα lusa ka tαna tα ulena Filiisi nyθma polo na pα niki-weye yoonav. Tαnaya Tacaα yelaa na tev nasi-we na pα se yem yem. Mpygυ Iseyeli nyθma kαla-we.

11 Mpygυ pa lu Misipa na pα tαgυni Filiisi nyθma na pα kv-we. Halαna Peti-Kaa pθ tee.

12 Ulena Samiyeli su pθle ke Misipa na Sen pa hekv taa, na ι tα si: Tacaα tαnα-tαgυ waasυgυ ke halαna saηa. Ulena ι yaa-te si Ipeue-Isee. Pθle kowaasθle ke pa yaa mpυ.

13 Tαnaya Iso tisina Filiisi nyθma tθfe. Tacaα kayataya-weye, pa ta tasa Iseyeli nyθma tθ kέ kpaυ halαna Samiyeli sθm.

14 Mpygυ Iseyeli nyθma leeka pa acalee nna Filiisi nyθma ka tαgaa tα. Pθ kpaγav Ikolon na pθ suna Katι tα, na pθ tetonaα tαna. Ulena heesυgυ svυ Iseyeli nyθma na Amolii nyθma pa hekv.

15 Samiyeli paasθna Iseyeli nyθma ke mpygυ halαna ι sθm.

16 I cαkaya paa pθnaya ηkaya Peteei na Kilikaa na Misipa kέ na ι hvυki pa tαmnaα.

17 Ulena ι mαlαγι ι te Lama timpι ι ηma Tacaα ke kαtaya tαlate tα, na ι paasθgαna Iseyeli nyθma lelαa.

8

Iseyeli nyθma caaki wulav

1 Waatv wei Samiyeli kpatαlaα, ulena ι kpa ι pαyalaa ke Iseyeli paasθnlaα.

2 Samiyeli pαyalv kancαalaya nyθη hαte ntέ Soweei, na naale nyθη sv Apiya. Peesepa ke paa wee na pα laki pa tαmle.

³ Pəγəlaya isəle taa ké Samiyεeli pəyalaa mpe pa nyənaya. Pa ta təη ι ikrate. Na pá muyi kuvəəη na pá keeki tampana.

⁴ Mpyúyú Iseyeli nyuyv nyéma kotaa na pá polo Samiyεeli kin ke Lama.

⁵ Na pá təmι-ι si: Nyəni, n kpatəlaa. Pəyele nyá pəyalaa u təηəyi nyá ikrate. Pə təə tə, pənenta kpatuyv wulav, na í huuki tá təm isu piitimnaa payale wəna tə.

⁶ Isu pa yəγətuyv si: Kpa-tuyv wulav na í huuki ta təm tə, Samiyεeli lanle ta heena-ti. Uena í sələmi Taca.

⁷ Mpyuyvle Taca cə-ι si: Nuna yəlaa ke tə təna nti pa yəγətəyi tə. Mpi tə, pə taya nyaya pa ləəki. Ama maya pa ləəki si má taa təγə pa təə ké kawulaya.

⁸ Isu pa lakuyv-m hatoo kuyaniku ma ləsa-weyε Icipiti na pə suna saηa tə. Mpyúyú pa laki nyá tətə. Pa lə-m ké, na pá laaki tuη.

⁹ Mv pa kusələmutv. Ama kraali-weyε teu na ní la na pá cəkəna mpi pə wεε si paa la pa wulav na mpi ílé ι ka la-wε tə.

Mpi mpi yəlaa ka la wulav tə

¹⁰ Mpyuyvle Samiyεeli lapa isu Taca keesuyv-ι tə.

¹¹ Mpyúyú Samiyεeli heela samaa si: Wulav inι ι ka la-meyε mpi mpi təγələ. I ká kraγa mə pəyalaa na í la-weyε ι yoolaa, na pá paasəγəna ι yoou keekena. Uena lelaa ke kraγanəη cayalaa, na lelaa kpaκəyi asewa ke ι nəγə təə ké waatu wei ι luki tə.

¹² I ká kpa lelaa ke yoolaa iyaya (1000) nyuyv nyéma, na lelaa ke nule na naanəwa nyuyv nyéma. Lelaa ka haləyi ι tawa na pá kuη, na lelaa náá luki yoou wontu na pə keekena.

13 I ká la mə pɛɛlaa kɛ mutv saalaa, na potopotonaa tɔlaa, na tulaalɔnaa lataa.

14 I ka kpaɣa mə tawa kɔpɔna na í cɛla ɪ tɛmlɛ nyóma.

15 Na í kpaɣa mə kɔhaləm na mə lɛsɛɲ tɪɲ kɔlɔlɔm hɔɣɔlɔɲ naanɔwa taa kɔlɔmɔɣv, na í cɛla ɪ waali nyóma na ɪ tɛmlɛ nyóma.

16 I ká kpaɣa mə tɛmlɛ nyóma apalɔ nyóma, na alɔ nyóma, na mə tɔla wɛna í lakəna təma tɔ na í lakəna.

17 Inɪ ɪ ka kpaɣana mə hɔntv wontu hɔɣɔlɔɲ naanɔwa taa kɔlɔmɔɣv, na mu pəsi ɪ yomaa.

18 Waatv ɪnəɣɪ í ká wiikina Taca kɛ mə wulav ɪnɪ ɪ tɔm. Ama ílé ɪ kaa nu.

19 Ḿpóɣó samaa kisa Samiyɛli tɔm ntɪ na pá tɔ sɪ: Aai, pə wɛɛ sɪ t́ wɛɛna wulav ḱɛ.

20 Na t́ wɛɛ ɪsu piitimnaa lɛlaa. I ka huukɪ tá tɔm na í tɛkɪ-tɣv nəɣɔ na í la tá yoolaa wulav.

21 Ilɛna Samiyɛli tɛləsi tɔm ntəɣɪ Taca.

22 Ntɛna Taca sɪ: Nuna-wɛ na ń kpa-wɛɣɛ wulav. Pəle pə waali ḱɛ Samiyɛli təma lɛɣɛli nyóma sɪ paa wei í kpe.

9

Sayuli na kpaɣasɪ kɔlɛpasɪ pa tɔm

1 Pɛncamɛɛ tv nəɣɔlɔ ɪ ka wɛnna, na pá yaa-ɪ sɪ, Kisi, na ɪ caa sɪ Apiyɛli. Ílé ɪ cɔsɔnaa nté Selo na Pekolatɪ na Afiya. Apalɔ ɪnɪ ɪ ka wɛna alaafəya ḱɛ na kpelikpeka.

2 I ka wɛna pəyalɔ na pá yaa-ɪ sɪ Sayuli. I sɛɲa ifɛpu ḱɛ, na ɪ tɛɛ lɛɣɛli ifɛpiya tənaya teu. Ṕcɔ́ ɪ tɛɛ-wɛɣɛ nyɔɣv.

3 Μρύγύ kuyaku nakuli Kisi kraḡasi alonyənsi toolaa. Uena í tɔ ɪ pəyalu Sayuli si: Kraḡa təmlɛ tu nəḡəlu na nyá na-ɪ í pɛɛki kraḡasi nsi.

4 Μρύγύ pa fayana Ifəlayim puḡu taa, na pá tɛsi Salisa tɛtu, pa ta na-si. Uena pá polo Saalim tɛtu taa, si fɛi təna. Na pá cɔɔ Pɛncamɛɛ tɛtu, kɛtɛ.

5 Pa kɔma na pá tala Sufi tɛtu taa, uena Sayuli tɔ ɪ təmlɛ tu si: Kɔɔ tɛ məli, pə taa kɔɔ na ma caa sɔɔ kraḡasi tɔm na í nəḡəsəḡi ta nyəntu.

6 Kɛlena təmlɛ tu tɔ Sayuli si: Iso yulu nəḡəlu ɪ wɛ ɪcatɛ tənɛ tɔ taa cənɛ. I nyuḡu kulaa kɛ, na tɔ təna nti ɪ yəḡɔtəḡi tɔ tɔ lakɪ mρύγύ. Tɛ polo na tɔ na-ɪ. Ntanyɪ ɪ ká huli-tuḡu mpaav ŋku tu təḡ tɔ.

7 Ntɛna Sayuli pɔɔsi-ɪ si: Na ye tɔ puki, pepɛḡɛ tu kɛɛḡna na tɔ ha Iso yulu ɪnɪ? Mpi tɔ, kɔtəḡəu tɛma ta hulun taa. Pəyɛlɛ tɔ fɛina kɔhav nakuli si tu cɛlɛ-ɪ. Yaawe?

8 Μρύγύ təmlɛ tu cɔwa si: Ma tɔka ma tɔɔ cənɛḡɛ liḡitɛɛ nyəḡəliya. Maa ha-kɛḡɛ Iso yulu na í huli-tuḡu tá mpaav.

9-11 Μρύγύ Sayuli nəḡə təkpaɪ si: Kupaɪ kɛ, tɔ polo.

Uena pá tɛɛ ɪcatɛ nte tɔ taa Iso yulu ka wɛɛ tɔ. Pa kraakaya ɪcatɛ tɔɔ, ɪlɛ pa sula pɛɛlɛaa ntɛ na pá tiiki pəḡɔ. Ntɛna pá pɔɔsi pɛɛlɛ si: Nalu wɛ ɪcatɛ taa?

(Pu wɛ ləḡtaa tɔ, pa yaakaya Iso kuyəḡɔtɔtu tɛləsulɔ kɛ si nalu. Na paa waatu wei kɛ nəḡəlu caa Iso kɛ pɔɔsuḡu kɛ natəli, pa təḡ kɛ si, tɛ polo nalu tɛ).

12 Uena pɛɛlɛaa mɛɛ si: ɛɛ, ɪ wɛ ɪcatɛ taa. Mpi tɔ, saḡa kɛ ɪ kɔma si yəlaa lakɪ kɔtaya kɛ tontɔŋlɛ tɔɔ. ɪ polo ləḡ.

13 **Ι** κά μαγανα-ι na pécó í kpa tǽγǽv. Pǽ tǽγα pǽlv, pa taηa-ι kέ si í tǽηsi kǽtaγa ke nǽγǽ kypaηka. **Ι**lena pécó mpa pa yaawa tǽ pá tǽγǽ. **Ι** polo tǽkpi, í κά μαγανα-ι na pécó í tεε.

Sayuli na Samiyeele pa suluyu

14 **Ι**lena Sayuli pá tεε. Pa svb icate taa, ile Samiyeele luwayale si i kpaaki tǽkǽtǽle ke tontǽηle tǽv, na pá sulina-ι.

15 **Κ**uyaku ηku kv yakaya na pǽ fen na Sayuli taki tǽ, Tacaa ka cǽpa Samiyeele ke sǽkpalvγv si:

16 Cele waatv ineyε maa yele na Pεncameε tv nǽγǽlv í kǽv, na η kpa-ι ma yǽlaa Iseyeli nyǽma wulav na η pǽli-ι nim, na í waasi-weyε Filiisi nyǽma niη taa. Mpi tǽ, ma nu pa kapusi, ilena má nyǽnna pa tǽv.

17 Pǽ kǽma na Samiyeele loosi Sayuli ke kpaκpa, ilena Tacaa heeli-ι si: Wei in i tǽm maa heela-η si i κά tǽγǽ ma yǽlaa tǽv kέ kawulaya tǽγǽle.

18 **Μ**ρύγǽ Sayuli krǽtǽna Samiyeele ke nǽnǽγǽ na í tǽmi-ι si: Hai, la suulu na η hǽli-m nalv tǽγaya.

19 **Μ**pvγvle Samiyeele si: Mayale nalv. Tεε-m nǽγǽ na tǽ kpa tǽkǽtǽle ke tontǽηle tǽv, na má na-me tǽ tǽγǽ. Kv fema, ile ma cǽ-η nyá kypǽsvtǽnaa, ilena í kpe.

20 Saηa kvyeηη tooso kǽlv nyá kpaηasi lepa tǽ. Taa nǽγǽsi si tǽm, pa hii-si. Ama sǽsvǽntv nté si nyá na nyá caa tǽγaya ke Iseyeli nyǽma tǽna tεelǽγi.

21 **Ν**tεna Sayuli cǽ si: Ma kpekǽle kena sǽkpete ke Iseyeli taa. Pécó ma lǽlvγv nyǽma ta niina isǽle ke Pεncameε kpekǽle taa. **Ι**le pepe tǽv kέ n heeliyi-m mpv?

22 Μρυγυλε Samiyεeli kpaγa Sayuli na ι tεmλε τυ na ι σουνα-weγε kutuluγυ taa, na ι su-weγε tεcaγale kupaνte ke tαγολaa heku taa. Πελε paa we ιsu yολaa hiu na naanυwa ke mpυ.

23 Uena Samiyεeli tο mυtu saalυ si: Kona caka ηka maa heela-η si η sιna ka mpaa tο.

24 Μρυγυλε mυtu saalυ lεsa yule tεcu na ι τυ Sayuli. Ntena Samiyεeli tο si: Tαγo-tι, nyαγa pa suwa saa wei ma yaa samaa tο.

Uena pά kpenτι na pά tαγo kuyaku ηku.

25 Pa lu tεkεtεle ke tontonηle tοο na pά tii ιcate taa, uena pά lά faaci ke kutuluγυ pata tοο.

Samiyεeli kpa Sayuli ke Iseyeli wulav

26 Ku fema, uena Samiyεeli kuli tananη tεε kέ saa wei haγa yυγι ka τυ tο, na ι yaa Sayuli si: Kuli na mά lεsi-η mpaaυ.

Uena pά tυ mpaaυ ke pa naale.

27 Pa lukαγa ιcate, uena ι tοmι-ι si: Heeli nyά tεmλε τυ si ι tεε-tyγυ nαγo.

Tεmλε τυ tεεwa, uena Samiyεeli tο Sayuli si: Pεnentaa sαη na mά heeli-η Tacaa tοm ιε.

10

1 Μρυγυλε Samiyεeli lεsa nim na kpalipiya, na ι pηli Sayuli nyυγυ taa, na ι wayali-ι na ι tο si: Tacaa lεsana-η si η la Iseyeli nyθma wulav.

2 N yekuyυ-m saηa ιsεntο tο, n kά maγana apalaa naale ke Laseeli pηlaav kin ke Pencameε nyθma tonη tοο ke Selεsa. Paa heeli-η si pa nawa kpaηasi nsi n pεekαγa tο. Halι nyά caa yela kpaηasi tοm na ι nαγoσι mε tοm na ι tοη si: Isαnαγa maa la ma pαyalυ tοm?

3 I luki tεna na ι tala Tapoο tyγυ sοsοoυ tεε, uena ι sulina apalaa tooso na pά puki kαtαγa lapυ ke Petεeli.

Lelɔ tɔka pinasi tooso, na lelɔ ke potopoto kakalasi tooso, na lelɔ nɔ́a tɔka sulum huluyu.

⁴ Paa pɔɔsi nyá alaafɔya tɔɔ, na pá ha-ŋ potopotonaa naale, na ń mu pa niŋ taa.

⁵ N lukɔ tɔna na n tala Isɔ pulaya, ke timpi Filiisi nyéma yoolaa tɔsikile wɛɛ tɔ, isu n sɔvki ɔcate tɔ, n ká sulina Isɔ kuyɔɔtutu teləsɔlaa kpekɔle na pá luna təkɔtɔle ke tontɔŋle tɔɔ, na pá makɔ cəmɔŋ na akilima na pá hulɔɣɔ hɔsi na pá paaki na pá saŋ Isɔ.

⁶ Tacaɔ Feesuyu ka tii nyá tɔɔ, na nyá na-we í kɔrenti na í paa na í sa Isɔ, na pɔ layasi-ŋ na ń wɛɛ isu yɔlv kɔfalɔ.

⁷ Ye yaasinaa pane pa tɛɛ nyá tɔɔ, ɔle ń la nti tɔ we lapɔ tɔ. Mpi tɔ, Tacaɔ we nyá waali ké.

⁸ Pɔle pɔ waali, ɔlena ń tɛɛ-m nɔɔɔ na ń polo Kilikaa na má sɔŋ nyá waali na má lá kɔtasi nsi kɔkɔ nyaya si tɔna tɔ na ciikuɣu nyɔŋka. ɔlena ń taŋ kuyɛɛŋ naatosompɔɔlaya na má kɔɔ na má huli-ŋ nti n ká la tɔ.

⁹ Tɔo isu Sayuli hav siɣile si ɔ tɛɛki tɔ, Isɔ Feesuyu layasa-ɔ keɛɛ, na í ná pɔ tɔnaɣa kuyaku ŋkɔ, isu Samiyeeli ka keɛsuyɔ-ɔ tɔ.

¹⁰ Pa tala Kipeya, ɔle Isɔ kuyɔɔtutu teləsɔlaa cana lu ɔ sɔŋyɔv nté, na Isɔ Feesuyu tii í tɔɔ na í sɔv paale ke pa hekv tɔna na í saŋ Isɔ.

¹¹ Yɔlaa mpa paa nyéma-ɔ hatoo lɔŋ tɔ, pa ná í na Isɔ kuyɔɔtutu teləsɔlaa pa laki mpɔ, ɔlena pá pɔɔsɔɣi tɔmɔɣa yɔlaa taa si: Pepe maɣana Kisi pɔyalɔ Sayuli ye? ɔlé í paaki na í saŋ Isɔ tɔtɔɔ?

¹² Mpɔyɔle Kipeya tɔ nɔɔlv nɔɔv tɔkɔpav si: Na aweɣele pa caa? ɔlena pɔ pɔsi yɔlaa ke ituule si: Sayuli na Isɔ kuyɔɔtutu teləsɔlaa pa paakɔna na pá saŋ Isɔ?

13 Sayuli tɛma paale na Iso sam ke mpɔ, ɔlena í kra təkətəle ke tontɔŋle tɔɔ.

14 M̀p̀yóg ɪ caa səkpeɫu nɔɣɔɫɪ ɪ pɔɔsa ɪ na tɛmlɛ tɔ sɪ: Lɛɣɛ í ka polaa ye?

15 Kɛlena í cɔ sɪ: Tə pola kraŋasɪ pɛɛkɔɣu tə ta keesi-sɪ, ɔlena tó polo Samiyeeɫi kiŋ. Ntɛna ílé sɪ: Kɛesi-m nti Samiyeeɫi heela-ŋ tɔ.

16 Mpɔɣule sɪ: ɪ heela-tɔɣu təfoo sɪ pa nawa kraŋasɪ.

Ama ɪ ta heeli ɪ caa səkpeɫu ke nti Samiyeeɫi ka heela-ɪ sɪ ɪ ká tɔɣɔ kawulaya tɔ.

Tɛɛ kra Sayuli sɪ í tɔɣɔ kawulaya

17 M̀p̀yóg Samiyeeɫi kota Iseyeli nyɔma ke Iso tɔɣaya taa ké Misipa.

18 Na í heeli-we sɪ Iseyeli Iso Tacaa yɔɣɔtaa sɪ: Má ləsəna Iseyeli nyɔma meɣɛ Icipiti, na má ya-meɣɛ pa na piitimnaa mpa pa ŋmakəla-me tɔ, pa niŋ taa.

19 Na saŋa mə lɔkɪ mə Iso ma wei, ma yapa-meɣɛ mə cɔɔsɛɛnaa na mə wahalanaa taa tɔ. Haləna í tɔŋɪ-m sɪ má kra-meɣɛ wulav. Tɔv, pənente í lu Tacaa isentaa isɪ mə kpeka na mə lɔɫɔŋ weɛ tɔ.

20 Mpɔɣule Samiyeeɫi yaa Iseyeli kpeka tənaya kɔɫɔm kɔɫɔm. ɪlena pə kra Pɛncamɛɛ nyəntɛ.

21 Ntɛna í yaa Pɛncamɛɛ kpekəle ke lɔɫɔɣu lɔɫɔɣu, na pə kra Matili nyəŋkɔ. Pə waali ké ɪ yaa yɔɫɔ yɔɫɔ, na pə kra Kisi pəɣalɔ Sayuli, na pá pɛɛkɪ-ɪ pa ta na-ɪ.

22 M̀p̀yóg pa tasa Tacaa ke pɔɔsɔɣu sɪ: Na pɔntɔ ɪnɪ ɪ kɔma cənɛ? ɪlena Tacaa sɪ: ɪnɪ ɪ ŋmɛləna nteɣɛ wontu huɣule waali.

²³ Μρύγύ yəlaa kraɣa sewa na pá polo pá kpee Sayuli təna. Pa tana-i samaa taa tə, ι tee pa tənaya nyuyu ké.

²⁴ Μρυγυλε Samiyeele heela yəlaa təna si: Ι naaki wei inɪ Tacaə ləsaə təɣəɔ. Ι na nəɣəɔ pa ta nəɣəsi ta taa cəne.

Ιlena yəlaa təna wiliti si: Mə na tetv.

²⁵ Μρύγύ Samiyeele keesa samaa ke pa na wulav pa təma, haləna í ηmaa-təɣi takəɣaya taa, na í su-təɣi Iəə atakaa kin. Pə waali, ilena í yasi yəlaa na paa awe kpe ι te.

²⁶ Μρύγύ Iəə tv yoolaa kpelikpeka nyəma napəli pa taa, na pá wee Sayuli waali na í kpe ι te Kipeya tətə.

²⁷ Paa na mpv tetelataa ka wee na pá təη si: Iəənaɣa inε ílé ι ká la na í waasi-tv? Na pá footiyi-i. Pəcə pa ta ha-i kuvəəv nakvli. Ama Sayuli ná tá kraɣa-ti na í yaa si pulv.

11

Sayuli yoonə Amoni nyəma na í kəli-we

¹ Μρύγύ waatu nəɣəɔv Amoni wulav Nahasi na ι yoolaa, pa polaa na pá siki Yapeesi ke Kalaati. Μρυγυλε Yapeesi nyəma təna təma-i si: Tá na-η té pɛeli nəɣə na té laki-η təmle.

² Tənaɣale Nahasi təma si: Ye í tisaa na má wəɣəsi mə təna mə ntəɣəη ise na pə tv Iseyeli tənaya feele, ile má na-me tə pɛeli nəɣə.

³ Kəlena Yapeesi nyuyv nyəma tə si: Ha-tuyv kuvyeη naatosompəɣəɣaya na té tili Iseyeli tetv təna taa. Ye nəɣəɔv fei si í waasi-tv, ile tə ha-η tá ti.

4 Μπόγύ tillaa pola Sayuli τεγε Kipeya na pá heeli-təyi yəlaa. Uena pá tɔli nəəsi na pá wii təkpoɔ.

5 Ue Sayuli luna taale nté na í we ɪ naaŋ waali, na í pəəsi si: Pepe lapa na yəlaa wiiki mpv? Uena pá keesi-ɪ nti Yapeesi tillaa yəɔtaa tɔ.

6 I nuwa mpv, uena Iso Feesuyu tii ɪ tɔɔ na ɪ páána huu səsəm.

7 Tənaɣa ɪ kpa naaŋ naale na í seti-ɪ tilima, na ɪ tilina Iseyeli tetv təna taa si: Ye pə cəpa wei na í tá təŋ Sayuli na Samiyeeli pa waali ke yooɔ taa, mπόγύ paa lana pɔntv naaŋ.

Uena Tacaa sɔɔntv kpa yəlaa, na pa təna pá tee yooɔ ke nəɔ kɔlɔmaɣa, ɪsu yɔlv kɔlɔm.

8 Μπόγύ Sayuli kala ɪ yoolaa ke Peseke, na Iseyeli nyéma lu iyisi ηmυnυɣv na nuuwa (30000) na Yuta nyéma ke iyisi hiu na naaɔwa (30000).

9 Μπόγύ ɪ tilaa si pá heeli Yapeesi nyéma si, cele ilim sikuyv ke paa na nyɔɣv. Tillaa heela təm ntəyi Yapeesi nyéma, uena pele pa laŋa hee.

10 Na pá heeli Amoni nyéma si: Cele tu peti-meɣe tá ti na í lana-tɔɣv ɪsəna pə ha-me tɔ.

11 Μπόγύ Sayuli faya ɪ yoolaa ke təm toosoɣo tefemle, na pá watɪ Amoni nyéma təsikile ke waatv wei haɣa yɔɣi ka tv tɔ, na pá kv-weɣe mπόγύ haləna ilim sikuyv. Pə sɔɔ mpa mpa uena pele pá ya yem yem.

12 Pa tɔɣo akaitv ke mpv, uena yəlaa pəəsi Samiyeeli si: Awe tənaɣa si Sayuli kaa tɔɣo tá tɔɔ ké kawulaya ye? I ləsi yəlaa mpe na tó kv-we.

13 Ntəna Sayuli si pá taa kv nəɣɔlvɣv saŋa. Mpi tɔ, kvyakv kvneɣe Tacaa waasa Iseyeli nyéma.

14 Μπρύγυ Samiyeele yaa-we si: I koo na té polo Kilikaa na té su kawulaya.

15 Uena pa tēna pá polo tēna, na pá kra Sayuli ke wulav ke Iso atakaa kin, na pá la kōtaya ŋka kōkō nyaga ka tēna tō na ciikuyu kōtaya. Uena Sayuli na Iseyeli nyōma tēna pa la acima sōsōna.

12

Samiyeele lapa Iseyeli nyōma ke faaci

1 Mpuvule Samiyeele tōma Iseyeli nyōma si: Ma nuwa mā kusələmuvu na mā kra-meve wulav.

2 Pənentē u naaki mā wulav wei i ka teeki-meve nōyo tōyole. Ma ūe ma kratēlaa, ma hulusa nyōsi, ma pəyalaa lapa sōsaa. Hatoo ma iwaasətu ke ma lapa mā nyovu tu halēna saŋa.

3 Mā səŋna nteve cəne, ye ma wakələna nōyolu, yaa ma leeka puvtu nav, yaa i kraŋaya. I yōyoti-təyi Taca na wulav wei i ləsa tō pa isentaa cəne. Mə taa aweve ma muvula, yaa mā taa aweve ma ŋmakēlaa? Awe celēna-m kōhav na mā takī i waali? Puvtu i yōyoti na mā fel-i.

4 Uena yēlaa cō Samiyeele si: Aai, n ta muvuli-tv, n ta ŋmakēli-tv. Pəcō n ta mō nōyolu kōhav na ŋ takī i waali.

5 Uena Samiyeele tasa si: Taca na wei i ləsa si i kraa-meve wulav tōyole tā aseeta nyōma ke saŋa, si ma ta tōyo mā taa nōyolu pulv cəcəka. Uena pá cō-i si: Ee, mpevele ta aseeta nyōma.

6 Uena Samiyeele si: Taca wei i yēlaa na Moisi na Aləŋ pá ləsi mā caanaa ke Icipiti taa tōyole aseeta tu.

7 Tōv, pənentē i kōo na mā keesi-meve kōpantvnaa mpa i lapa mā caanaa tō, na mā taŋani mā tōm.

⁸ Yakəpu na ɪ nyəma pa pola Icipiti tə, pə waali ké təna nyəma ηmakəla-wε. Uena mə caanaa mpe pá wiina Tacaa sɪ í waasi-wε. Ntəna ílé ɪ ləsi Moisi na Aləη na í tili-wε na pá ya-wεye Icipiti taa, na pá kəna-wεye tətɔ tənε tə taa cəne.

⁹ Pəle pə waali ké mə caanaa mpe pa səw Tacaa təw, na ílé ɪ tu-wεye Filiisi nyəma na Hasəw yoolaa wulav Sisela, na Mowapu wulav pa niη taa na pá yoonə-wε.

¹⁰ Mpyúyú pa wiina Tacaa tətɔ sɪ: Tə wakələna-η. Mpi tə, t́ lə-η na t́ laaki Paalənaa na Asətətənaa. Ya-tuyv ta kolontunaa niη taa, na t́ la-η təmlε.

¹¹ Uena Tacaa ləsi Ketiyəη na Petəη na Yefete, na maya waali waali, na t́ ya-mεye mə kolontunaa niη taa na í caya təpamm na heesuyv.

¹² Waatv wei Amoni wulav Nahasi yookayana-mε təyɔ í təma-m sɪ má kra-mεye wulav. Pəyele Tacaa mə ləw kele mə wulav ke waatv ɪnɪ.

¹³ U naaki mə wulav wei í pεekaa na í ləsi təyələ Tacaa kra-mε.

¹⁴ Ye í nyanηna Tacaa na í laki-ɪ təmlε na í nukəna-ɪ, na í ta kpeesəna nti ɪ tu-mε tə, na mə na mə wulav í təηəyɪ-ɪ mə laηa ká heε.

¹⁵ Ama ye ɪ nukəna-ɪ na í kpeesa ɪ təm ɪ ká tu-mεye niη ɪsu ɪ ká tuyv mə caanaa tə.

¹⁶ Təw, pənente í səη mpv, na í ná piti təmlε nte Tacaa ká la mə hekv taa tə.

¹⁷ Pə taya lηηle taa ké tə wε ɪsəntə? Mpv tə, maa sələmi Tacaa na í yele na tɛv holi na kv nu. Waatv ɪnəyɪ í ká nyɪ sɪ tɪmpi ɪ sələma wulav tə, mə təm səpəna Tacaa ké.

¹⁸ Tənaγale Samiyeeli sələma Tacaa na tɛv holi na kv nu kuyaku ηkv kv mayamaγa. Uena Tacaa na Samiyeeli pa təm la samaa ke səyəntv.

19 Mpuyle samaa tōma-i si: Sələmı nyá Iso Tacaa ke ta tō na pə taa kōō na tē si. Mpi tō, tə nawa si tə sōsa tasəkəle ke ta isayatu tō kē timpi tə sələma wulav tō.

20 Ntēna Samiyeli si: I taa nyá, paa na í lapa isayatu ntı tō, pə taa ci-me si í kisiyi Tacaa kē. I lapi-i təmle na mə lotu tēna.

21 I taa təη tuη. Mpi tō, ílé i kaa pəsi na í waasi-me yaa í tu sēna-me. Pə taya pulv, i feina i tu.

22 Tacaa ná kaa lō-me. Mpi tō, i hətē ke səsōle kē, i tu i taa kē si i pəsəyi-meγe i yēlaa.

23 Ye ma yela mə tō ke sələmuyv mpusi í təηi-m. Maa sēγesi-meγe mpi pə we teu na pə siγisaa tō na í la.

24 I nyanηna Tacaa, na í lapi-i təmle ke teu na lotu kulōmtv. Mə mayamaya í nawa toma wena i hvləyi mə hēkv tō.

25 Ama ye í tōka mə isayatu, mə na mə wulav í ká si.

13

Sayuli yoona Filiisi nyáma na i liyituyu

1 Waatv wei Sayuli tōγō kawulaya tō i pusi ka we... Pəyele i ka tēma kawulaya tōγōv ke pusi naaleγe Iseγeli taa.^a tōm. Ama Piipilinaa lēlaa ná tuwa si Sayuli pusi ka we nule.

2 Mpuγú Sayuli lēsa yoolaa iyisi toosoγō (3000) Iseγeli taa. Uēna í su i kin ke pa taa yēlaa iyisi naaleγe (2000) Mikiması na Petēli puγv taa. Uēna í cela yēlaa iyaya (1000) ke i pəyalv Sonatan ke Kipeya ke Pēncamēe taa. Pə kaasa mpa uēna í yası pēle na paa wei í mēli i tē.

^a **13:1 pusi:** Hepēla taa íle, lonte tēne tō taa pa ta yōγōti pusi

³ Μρύγύ Sonatan yōka Filiisi yoolaa tāsikile ke Kipeya, uena pele pá nu. Ntēna Sayuli tili na pá hōli tutuun ke Iseyeli tēna taa si Hepēla nyōma í lu yōou.

⁴ Iseyeli nyōma tēna nuwa si Sayuli yōka Filiisi yoolaa tāsikile. Uena Filiisi nyōma taa kraakēna-we. Uena yēlaa lu yōou na pá koti Sayuli kin ke Kilikaa.

⁵ Μρύγύ Filiisi nyōma kotaa si pa yookina Iseyeli nyōma, na pa yōou keekēnaa ke iyisi hiu na naanūwa (30000) na pa kraγanēh caγalaa ke iyisi naatoso (6000). Pa yoolaa ka we paγale ké isu lum nōγo kanyēha, pa fei kalūγo. Μρύγύ pa polaa na pá puli Mikimasí ke Peti-Afeh ilim tēlule tōo.

⁶ Μρύγύ Iseyeli nyōma laha wakēlaa tētōγōtōγō. Mpi tō, pa kolontunaa tee-weγe paγale tōyamyam. Uena pa taa lēlaa ηmeli kōkramēh pōōh taa, na lēlaa ke lōkēnaa taa, na lēlaa ke pulasí taa, na lēlaa ke hōtu taa.

⁷ Uena lēlaa nāá tesí Yaataní na pá polo Katí na Kalaati.

Waatu iní tō na Sayuli nāá we Kilikaa, na yēlaa mpa paa we í kin tō pa seliyi.

⁸ Μρύγύ Sayuli taηa wee ke naatosompōγōlaya, isu Samiyeeli ka heeluyu-í tō. Paa na mpv Samiyeeli ta kōō lōh. Uena yēlaa suv yaυ.

⁹ Tēnāγale Sayuli tōma si: Í kōna-m kōtāγa ηka kōkō nyāγa ka tēna tō na ciikuγu nyōhka wontu. Uena í la kōtāγa ηka kōkō nyāγa ka tēna tō.

¹⁰ Í kōma isu í teesāγi, íe Samiyeeli tapāγale. Na Sayuli polo í sēhγo.

¹¹ Mpuγule Samiyeeli pōōsa-í si: Pepeγe n lapa ye?

Uena Sayuli cō si: Ma nawa si samaa tēha yaυ. Pōcō n ta kōō isu n ka suwa tō. Pēyele Filiisi nyōma ná sika

Mikiması.

¹² Kelená má mayası ma taa sı, Filiisi nyóma ka tii ma tóo ké Kilikaa cəne, na má ta sələməta Tacaa. Pə tóo ké pə caala-m sı má la kətaya ŋka kəkə nyaya ka təna tó.

¹³ Tənyaya Samiyeeli tóma Sayuli sı: N lapa kumelentv ké. N ta tóki nti Tacaa nyá Iso sı-ŋ tó. Tófó, Tacaa ka nyəmayá sı nyá kawulaya ká wεε tam tóo ké lseyeli taa ké.

¹⁴ Ama pənentε ka kaa tasa leeluyu. Tacaa ləsa ı luyu tεε nyəŋ na í kpa-ı wulav ke ı yəlaa tóo. Mpi tó, n ta tóki mpi ı ka tv-ŋ tó.

¹⁵ Pə waalı ke Samiyeeli kula Kilikaa, na í polo Kipeya ke Pencamεε tetv taa. Ḿpóyú Sayuli kala yəlaa mpa paa wε ı kin tó, na pá lu yəlaa nasətosó (600).

¹⁶ ı na ı pəyalv Sonatan na pa cəlo yəlaa paa sika Kεpa ke Pencamεε tetv taa ké. Uena Filiisi nyóma náá siki Mikiması.

¹⁷ Ḿpóyú Filiisi yoolaa mpa pa wakələyi lelaa wontu tó, pa lu tintika tooso. Ḿpóyú kancaalaya nyəntε mələna Ofəla tóo ké Suwaalı tetv taa.

¹⁸ Uena naale nyəntε náá mələna Pεti-Holon tóo, na tooso nyəntε náá kpaɣa tonja mpaav ŋku kv tiiki Sɔnsɔməŋ tetekəle taa ke wɔlaya tetv tóo tó.

¹⁹ Waatv ını tó, koolu fεi lseyeli nyóma tε. Mpi tó, Filiisi nyóma taa tisiyi sı Hepəla nyóma í lu layalεε na ŋmantaası.

²⁰ Filiisi nyóma tεɣε pa pukaya na pá kpaləyi akun, na pa cikanaa, na pa lawa, na pa tetv kvcasəŋ

²¹ ke waatv wei wontunaa mpe pa ləŋ səki tó. Pa kpalaya ké na pá fεləyi liyitee nyəɣələvɣv kulvɔmɣv ke wontu səkpetu tóo, na nyəɣələŋ naalεɣε səsəontv tóo.

²² Kuyaku ηku youu tiywa tɔ, Sayuli na ι pəyalv Sonataη pa tike paa wenna youu wontu. Pə kaasa yəlaa mpa paa we pa kin tɔ, pele pa taa nəyɔlv feina ηmantaaya yaa layate.

²³ Μπόγύ Filiisi yoolaa polaa si pa taηəyi Mikimasι mpaav.

14

Sonataη luv ke Filiisi yoolaa kpekəle tɔɔ

¹ Μπόγύ kuyaku nakvli Sonataη tɔma ifepu wei ι takəyi ι youu wontu tɔ si: Kɔɔ na tɔ tesι Filiisi yoolaa təsikile nte tɔ wenna too cənɛ tɔɔ tɔ.

Ama Sonataη ta yelev na ι caa nu-ti.

² Na Sayuli nάά caya Kipeya toηa tɔɔ kέ tvyv nakvli kv tee kέ Mikəlɔη. Na yoolaa mpa paa we ι kin tɔ, pa tala isu yəlaa nasətoso (600) ke mpv.

³ Ahitupi pəyalv Ahiya ka kenav kətvlv ke waatv inι. Na ι suu kətəlaa toko wei pa pəsəyəna Tacaa ke tɔm tɔ. Tacaa kətvlv Ilii wei ι ka we Silo tɔ ι pəyalv kelev Penhasι, na ilé ι lələna Ikarɔti. Ikarɔti neu nté Ahitupi. Ilev yəlaa ta nyι si Sonataη pola tiili.

⁴⁻⁵ Mpaav ηku Sonataη təηaya si ι puki Filiisi nyəma yoolaa təsikile tɔ, kv we kvkraməη naale hekv kέ. Levkv nəyɔ keesəna ilim ntəyəη tɔɔ kέ Mikimasι isentaa. Pa yaaki-kv si Posee. Levkv nəyɔ nάά keesəna ilim mpətəη tɔɔ kέ Kera isentaa, na pά yaaki kvlev si Sene.

⁶ Μπόγύ Sonataη tɔma ι youu wontu təkvlv si: Kɔɔ na tɔ tesι Filiisi nyəma ma ta nyι isənnaa mpe pa təsikile. Ntanyι Tacaa kά yoona tά nəyɔ. Mpi tɔ, pə fei Tacaa ke kate si ι yoona samaa tuutuuma nəyɔ, yaa yəlaa pəcɔ nəyɔ.

⁷ Kelená Sonatan yoou wontu təkulv tə si: La isəna pə maya-ŋ tə. Polo tə polo, ma wε nyá waalı ké.

⁸ Mpuɣule si: Təv, tə pukuyuna pa təv isəntə tə paa na-tv.

⁹ Ue ye pa təma si: I caɣa təna na t́ kəv. Ue tə səŋ tá təsəŋle təkpi.

¹⁰ Ama ye pa təma-tv si: I tə na í kəv. Ue táá kra pa təv. Mpi tu nyəna si Tacaa tv-wεɣe tá niŋ taa tɔɣole.

¹¹ Uena pá yele na Filiisi nyəma na-wε na pá tə si: I nyəni, Hεpəla nyəma luna nteɣe púvɣú ŋku kv taa paa ŋmelaa tə.

¹² Mpuɣule pa tasaa si: I kəv cəne na t́ la-me na í tɔɣə na í haɣa.

Ntəna Sonatan tə i yoou wontu təkulv si: Təŋ ma waalı. Mpi tə, Tacaa tv-wεɣe Iseɣeli nyəma niŋ taa ké.

¹³ Uena pá tə pa niŋ təv na pá kra. Ḿpúvɣú Sonatan na kpiita-wε na í petəɣi. Uena yoou wontu təkulv náá tɛsəɣi na í təŋəɣi.

¹⁴ Yəlaa hiu ke Sonatan pa kowa pa kancaalaya yoou ŋku kv taa ké pəle nyuvu taa tənaya kelikiya kulvmaya taa.

¹⁵ Ḿpúvɣú səɣəntv kra Filiisi nyəma mpa paa wε tawa taa tə. Uena təsikile taa yoolaa na mpa pa wakələɣi lɛlaa wontu tə, pá svv seluɣu. Ḿpúvɣú tetv selaa, na kaniŋa kra yəlaa.

¹⁶ Ḿpúvɣú Sayuli feŋlaa mpa paa wε Kipeya ke Pencamee tetv taa tə, pa na acufu tiywa Filiisi nyəma taa, na pá seeki yem yem.

¹⁷ Tənaya Sayuli təma i yoolaa mpa paa wε i kiŋ tə si: I kala yəlaa na t́ ná si awe feina tá taa.

Pa kala yəlaa uena pá mayana si Sonatan na i yoou wontu təkulv pa feina.

18 Ntɛna Sayuli tɔ kɔtɔlv Ahiya si: Heeli na pɔ kɔna Iɔ atakaa.

(Mpi tɔ, ilɛ ɪ ka we kuyaku ŋkuyɔ Iɛɣeli nyɔma kin kɛ).

19 Sayuli tɔŋna yɔɣɔtuyɔ ke mpɔ tɔ na acufu kɔkɔtɛ tɔŋna sɔɔsuyɔ kɛ. Uɛna ɪ tɔ kɔtɔlv si: Sɔŋ na pɔcɔ.

20 Mɔpɔɣɔ Sayuli na yoolaa pa kpeɣelaa na pɔ polo tɔyoolɛ. Uɛna pɔ maɣana acufu tiɪwa Filiisi nyɔma taa, na pɔ loŋ tɔmaya layalɛɛ.

21 Tɔnaya Hɛpɛla nyɔma mpa paɔ we Filiisi yoolaa taa na pa sɔŋna-we tɔ, pa sewa na pɔ mɛli Sayuli na Sonataŋ pa kin.

22 Mɔpɔɣɔ Iɛɣeli nyɔma mpa pa ŋmɛla Ifɛlayim puyɔ taa tɔ, pɛɛ pa nuwa Filiisi nyɔma sewa tɔm. Uɛna pa tɔ pa waali kɛ tɔyoolɛ taa.

23 Iɔna Taaɔa yɛlaa na Iɛɣeli nyɔma la akanaa ke kuyaku ŋkɔ tɔɣɔɛ.

Iɛɣeli yoolaa waasɔɣi Sonataŋ

Ayuli pa yoowa mɔpɔɣɔ halɔna Pɛti-Afɛŋ waali.

24 Mɔpɔɣɔ nyɔɣɔsi pu Iɛɣeli nyɔma ke kuyaku ŋkɔ. Mpi tɔ, Sayuli ka yɔɣɔtaa kɛ na ɪ tuu si: Ye wei ɪ tɔɣɔ pulv ke saŋa, na ma ta lɛɛtɔta ma kolontunaa, mpusi kɔ tɔŋ pɔntɔ. Pɔ tɔɔ kɛ pa taa nɔɣɔlv ta tɔŋ pulvuyɔ ilim na pɔ tɛm.

25 Mɔpɔɣɔ yɛlaa tɔna tala hɔtuyɔ ŋkɔ ku taa tuŋ nim we atɛɣɛ yɛm tɔ.

26 Tuŋ ka tɔwa setasi ke hɔtuyɔ ŋkɔ ku taa kɛ na nim kpeŋ. Ama nɔɣɔlv ta kraasɔna ɪ nɔɣɔ kin. Mpi tɔ, yɛlaa seekaɣa nɔɣɔ ŋka pa suwa tɔ.

27 Ama Sonataŋ nɔ tɔɔ nyi si ɪ caa kisina yɛlaa, na tuunav si nɔɣɔlv ɪ taa tɔŋ pulv. Mɔpɔɣɔ ɪ lii ɪ kpɔtɔɣɔ kɛ tuŋ nim taa na ɪ niisi na pɔ cɛ ɪɛntɔɔ.

28 Mpuvyle samaa taa nɔɔɔlu tɔma-i si: Hei, nyá caa yɔɔɔta na í tuu si: Ye pə cəpa wei na í tɔɔɔ saŋa mpusi we i tɔɔ ké. Pécó nyɔɔɔsi tu nu tá tənaya.

29 Sonataŋ nuwa mpu, ɔlena í cə si: Ma caa wakəla yəlaa ké. I nyəni ma təŋvɔv tuŋ na pə ce ma ɔsəntɔɔ təkəlekele tɔ.

30 Ye ɔsu saŋa yəlaa ka tɔɔɔ mpi pa lɛeka pa kolontunaa niŋ taa tɔ, pa taa kɔ Filiisi nyəma na pə kəli ɔsəntɔ?

31 Mpuvú pa kɔ-weye kɔyakɔ ŋkɔvɔ pə kraɔav Mikimasɔ na pə polo Ayaləŋ tɔ. Na nyɔɔɔsi pu lɛyeeli nyəma ke sɔsɔm.

32 ɔlena pá tii kolontunaa tɔla tɔɔ, na pá lenti-ye na pá səŋ a caləm tɔɔ na pá tɔɔɔ a nantu.

33 Mpuvú pa taɔasa-təyi Sayuli si: N nawa yəlaa wakələna Taca a tɔ. Pa tɔɔɔ nantu na tə caləm. Ntəna í tɔ si: I lapa kɔtakeesətu ké. Mpu tɔ, í pilimi puw na ma tɔɔ cəne.

34 Mpuvú i tasaa si pá cəɔ pa heeli samaa si: Paa wei í kəna i nav yaa i heu na í kú cəne na í tɔɔɔ. Təfɔ i taa tɔɔɔ nantu na tə caləm ke mpu na í wakələna Taca a.

Mpuvú paa wei i lapa mpuvú ahoɔ anɔ.

35 ɔlena Sayuli ŋma Taca a ke i kancaalaya kətaya təlate.

36 Mpuvyle i tɔma yəlaa si: Tə polo Filiisi nyəma waali na ahoɔ na tə kú pa təna na tə kuu pa wontu haləna pə nyaali. Tə taa sɔɔ paa kolum. ɔlena pɛle pa cə si: La ɔsəna pə maɔa-ŋ tɔ.

Ntəna kətulu si: Tə sələmi lɔɔ ké cəne na pécó.

37 Mpuvú Sayuli pɔɔsa lɔɔ si: Ye tə təŋa Filiisi nyəma waali n ká tu-weye tá niŋ taa?

Ama Taca a ta cə waatu unɔ.

38 Uena Sayuli tō nyuḡu nyóma si: Mō tēna í koti cāne na tē pēeki na tē ná wei i lapa isayatu tēneye saḡa tō.

39 Ma tuuna Tacaa wei i waasəyi Iseyeli nyóma tō si, paa ma pəyalu wakələna. Isu i səpa.

Ama nəḡolu ta cō-i si pulu.

40 Uena í tō samaa si: Mō tēna í mələna həḡoluḡu kōne na pē kaasi má na Sonataḡ na cāne tō. Uena pēle pa cō si: La mpi pə maḡa-ḡ tō.

41 Mḡóḡú Sayuli sələma Tacaa si: Iseyeli Iso, huli-tuḡu tampana.

Uena pá tō tete na pē kra í na i pəyalu.

42 Mḡuḡule si: I tō má na ma pəyalu tá tō ké tete.

Uena pē kra i pəyalu.

43 Ntēna Sayuli si: Heeli-m mpi n lapa tō.

Ntēna Sonataḡ cō si: Ma tēḡa tuḡ nim ke pəcō. Maḡalō, ma səlō puwa si má si.

44 Kēlena Sayuli tō si: Sonataḡ, ye n ta si Tacaa í lana-m isəna i sələa tō.

45 Ntēna samaa tō Sayuli si: Pepee, Sonataḡ ká si yaa? Aai yoo, mpusi i polo pooluḡ. Pə fei si i nyuḡu taa nyələḡa kulumaḡa maḡamaḡa í le. Mpi tō, i nəḡo ke Tacaa waasəna Iseyeli nyóma ke saḡa.

Isəna samaa yapa Sonataḡ na í tá si tḡole.

46 Uena Sayuli yele Filiisi nyóma ke tḡənuḡu, na pēle pá məli pa tē.

Sayuli kəlvuḡ na i tḡəḡa nyóma pə tōm

47 Sayuli tḡə kawuləḡa ke Iseyeli taa. Uena í yoonā i kolontunaa tənəḡa həḡoləḡ tēna taa. Paa Mowapu nyóma, paa Amoni nyóma, paa Itəm nyóma, na Sopa awulaa, na Filiisi nyóma. Paa timpigi i talaa te, inu i təkəna akaitu.

48 I hola ton na í yona Amaleke nyóma. I fita Iseyeli nyóma ke mpa pa wakəlaya-we tə pa nin taa.

49 Sayuli pəyalaa nté Sonatan na Isefi na Maləkişuwa. I pəelaa we naale, kancaalaya nyəh nté Melari na səkpeli si Mikaali.

50 I alu nté Ahimaasi pəelə Ahinowam. I yoolaa səsə nté i caa səkpeli Nee pəyalu Arənee.

51 Sayuli caa Kisi na Nee caa Arənee pəle pa caa keke Arəyeli.

52 Sayuli yona Filiisi nyóma ke mpyóyú na ton na ton, haləna i səm. Ye i loosa yulu ton tu yaa kpelikpeka tu, i tɔyɔ-i i yoolaa taa ké.

15

Isə ləv ke Sayuli

1 Mpyóyú Samiyeli təma Sayuli si: Məya Taca tilaa, na má kra-η Iseyeli nyóma wulau na má pəli-η nim. Mpu tə, ke ηkraη na í nu.

2 Taca Toma təna tu yəyətəa si in i ká leeti Amaleke nyóma ke pa caanaa isayatu. Mpi tə, paa təkə Iseyeli nyóma ke mpaau ke waatu wei pəle pa luna Icipiti təy.

3 Pə tə tə, polo na í kú Amaleke nyóma na í kpiisi pa nyəm təna. Taa sə pa pəlypu cəcəka. Paa apalaa, paa alaa, paa piya, na aħuləmnaa na təla təna.

4 Mpyəle Sayuli kota i yəlaa na í kala-weyə Telayim. Uena Iseyeli yoolaa nəəhe təntaa lu yəlaa iyisi ηmənuyv (200000) na Yuta nyóma ke iyisi naanəwa (10000).

5 Uena pá polo Amaleke nyóma icate na pá pap-weyə tetəkəle taa.

⁶ Μπόγύ pa tilaa na pá heeli Keni nyóma si pá lu Amaleke nyóma te. Pé taa kəə na pá ku na pá kpeɲa-we. Mpi tə, pa caanaa nyɔɔv ka tena Iseyeli nyóma ke waatv wei pɛle pa luna Icipiti təɔ. Ilena Keni nyóma lu.

⁷ Μπόγύ Sayuli yona Amaleke nyóma ke pə kraɣav Hafila tə, na pé polo Suuu ke Icipiti ilim təlile tə.

⁸ Ilena í kra pa wulav Akaki na i ise na í kv yəlaa təna təcayaɣa.

⁹ Μπόγύ Sayuli na i yoolaa pa yela wulav na i ise, na tala kɔpampana, na wontu kɔpantənaa. Ama mpi pə taa fɛi teu na tala acamisi tike ke pa kɔwa.

¹⁰ Μπόγύ Tacaa heela Samiyeeli si:

¹¹ Ma laɲle wakələna Sayuli kawulaya kraɣ ké. Mpi tə, i lə-m na í kisi ma təm ke təkɔv.

Kelena Samiyeeli laɲle wakəli tətəɔtəɔ, na í wiina Tacaa ke ahoo təna.

¹² Tɛv fema tanaɲ, ilena Samiyeeli kuli si i puki Sayuli ke səɲɔv. Ntəna pá heeli-i si: Sayuli pola Kaməeli na í ɲma akele nəɔlv si pé təəsəɲ-i i akaitv tə. Pə waali, ilena í tɛna Kilikaa.

¹³ Samiyeeli təɲa i waali ké təna, ilena Sayuli sɛɛ-i si: Tacaa í kooli-ɲ kɔpantv. Na í tasa si: Ma lapa teitei ké isu Iə ka yəɔtɔv tə.

¹⁴ Μρυυλε Samiyeeli pəəsə-i si: Na naaɲ na heeɲ wula nna ma nukɪ isəntə tə, leyə ale a lunaa?

¹⁵ Ntəna Sayuli si: Yəlaa təəsəna Amaleke nyóma tala kɔpana taa si pa laki nyá Iə Tacaa ke kvɔəv. Pə kaasa mpi tə, tə kpiisa pəle pə təna.

¹⁶ Μπόγύ Samiyeeli təma si: Su, na ma heeli-ɲ nti Tacaa heela-m ahoo ane tə. Ilena Sayuli si: Yəɔti.

17 Mpuγyle Samiyeeli si: Paa na n ka nyənaγa nyá təyi pəyaya tə, Tacaa ləsa-η na í kra-η Iseyeli nyéma wulaw na í pəli-η nim.

18 Tacaa təmna-η si, η polo na η yoonə Amaleke asayaa mpe, na η kpiisi-we.

19 Ue pepe təw kə n ta nuna ι nəγə, na η kraγa pa wontunaa təkew na η pəsi isayaw ke ι isentaa?

20 Ntəna Sayuli cə si: Ma nuna ι nəγə ke teu ke, na má yoonə Amaleke nyéma isu ι ka yəγətəa tə. Ma kpiisa-we na má kəna pa wulaw na í ise.

21 Ama yəlaa təwəna pa təla taa kə kupa na si, pa lakı Tacaa nyá Iəw kə kətaya ke Kilikaa.

22 Ntəna Samiyeeli si: Tacaa ta səlɪ kətasi nsi kəkə nyaya si təna tə isu ι səlɪyɪv si yulv í nuna-ι tə se. I təm nunaw kəla-ι teu ke iwaaη kupaη kətasi lapv.

23 Mpi tə, kpeənav kə Iəw kə isayaw ke teitei kə isu tutv. I nyənəyi kankantə ke teitei isu tuη laav. Timpi nyá lə Iəw Təm tə, ílé ι ka lə-η tətəγə na η laη kawulaya.

24 Mpuγyle Sayuli cəwa si: Tampana ma wakələna Iəw. Mpi tə, ma wakələ nti ι tv-m tə. Pəcə ma ta nuna nyá təm. Ue yəlaa ke ma sewa na má nuna-we.

25 Hai, pənente ma wiina-η si η tayani ma isayaw na η məli na má hənti Tacaa ke ate.

26 Ntəna Samiyeeli si: Maa mələyi. Mpi tə, η lə Tacaa təm. Ué ι lə nyaya, n ta ke Iseyeli wulaw tətə.

27 Samiyeeli ha siyile si ι təkki, uəna Sayuli kra ι capa ntompəle na tə cə.

28 Kələna Samiyeeli si: Aηha, ηpóγə Tacaa lapa nyá kawulaya ke saηa, na í ha wei ι kəla-η teu tə.

29 Tacaa ke Iseyeli toη. I ta ke yulv si ι looliyi, yaa ι layasəyi.

³⁰ Ntεna Sayuli tasa si: Ma wakεlaa yaa, ile hai, ma wiikina-η si n̄ kusɪ ma nyɔɔv ke Iseyeli nyóma na pa sɔsaa pa isentaa. Hai, mæli na má hɛntɪ nyá Iso Tacaα ke atε.

³¹ Mpyυle Samiyεeli mælaa na Sayuli hɛntɪ Tacaα ke atε.

³² Uena Samiyεeli tɔ si: I kɔna-m Amaleke nyóma wulav Akaki. Akaki tɔηna pote na lanhɔlvmlε, na í mayasɔyi i taa si: Pɔpɔtv fei lelen, sɛm sɔɔvntv yawa.

³³ Mpyυle Samiyεeli tɔma si:

Isu nyá layate pem alaa ke piya tɔ.

Mpv inɪ tɔtɔɔ nyá too ká lan pɔyaya ke alaa taa.

Uena Samiyεeli setɪ-i tɔpɔtvɔpɔtv ke kɔtaya tɔlate isentaa ké Kilikaa.

³⁴ Mpyóy Samiyεeli mæla i tεye Lama, na Sayuli náá kpe Kipeya.

³⁵ Samiyεeli na i sɛm i ta tasa mɔlvɔv si i naaki Sayuli. Mpi tɔ, i wiikaya i tɔɔ ké timpɪ Tacaα lanje wakεlɔna i kawulaya kpaɔv tɔɔ.

16

Samiyεeli kpa Tafiti ke kawulaya na í pæli-i nim

¹ Mpyóy Tacaα tɔma Samiyεeli si: N kaa yele Sayuli tɔɔ ké wula ke mpv? Ma lɔ-i ké. I ta ke Iseyeli nyóma wulav tɔtɔ. Suuli nyá hɔlvɔv ke nim, na má tili-η Pɛtælehem tv Seseε tε. Ma nawa i pɔyalaa taa ké wei maa kpa wulav tɔ.

² Ntεna Samiyεeli si: Isɛnayale maa la na má polo mpv? Sayuli í nuwa i ká kv-m. Kεna Tacaα si: Kpeηna nav ifate, n̄ talaa, ile n tɔ si: Ma kɔmaya si ma laki Tacaα ke kɔtaya.

³ Yaa Seseε ke kɔtaya tɔlate. Ile maa huli-η wei n ka kpa wulav na n̄ pæli nim tɔ.

4 Μρύγύ Samiyeele tee Petelehem isu Tacaa ka keesuyu to. Icate sōsaa na-i na sōxantu kra-we. Uena pá kraγa asewa na pá sēh-i na pá pōōsi-i si: Alaafəya kele n kōma?

5 Uena í cō si: Ee alaafəya ké. Ma kōmaga si ma laki Tacaa ke kōtaya. I tayani mō ti na í kōō kōtaya tōlate.

Μρύγύ i yaa Sese na i pəyalaa si pá tayani pa ti na pá kōō kōtaya tōlate.

6 Apalu inu i tōyaga nyōma suv krakraa, na Samiyeele na i pəyalu Iiyari, uena í mayasi i taa si: Isentō wei Tacaa lōsaa tōyōō cōne.

7 Kelena Tacaa tō Samiyeele si: Taa nyōni tōō, na tayalēh. Pə taya inōyi ma lōsaa, ma paasōyōna tōō isu yulu. Ama lotu taa ké ma nyōnōyi.

8 Μρύγύ Sese yaa Apinatari na í kōō. Uena Samiyeele tō si: Pə taya inōyi Tacaa lōsaa.

9 Na Sese yaa Samma, uena Samiyeele tasa si: Tacaa ta lōsi inu tōtō.

10 Μρύγύ i yaa i pəyalaa naatosompōyōlaga inu i tōna, na Samiyeele tō si: Tacaa ta lōsi pa taa nōyōlu.

11 Uena Samiyeele pōōsi Sese si: Nyā pəyalaa tōna nté? Μρύγύ si pə kaasa tēnyu, kule ku pola ntiyile ké. Ntēna Samiyeele si: Tili i waali. Mpi tō, tō kaa caali kōtaya tōyōnaga tōyōu na í ta kōnta.

12 Ntēna pá tili i waali. I isentaa ka hetaa ké na pə luwa, na i wēna alaafəya. Ntēna Tacaa tō Samiyeele si: Inōyōle, kuli na ŋ pēli-i nim ule.

13 Μρύγύ Samiyeele kraγa nim na hēlyu na í pēli-i i taalvnaa isentaa. Tōnaga Tacaa Feesuyu tii Tafiti tōō ké pə kraγau kuyanku tō na pə puki.

Uena Samiyeele nāá kuli na í mēli i te Lama.

14 Μρύγύ Tacaa læsa ι Feesuyu κε Sayuli taa, na ί tu-ι læmayasøle isayale na té cøøøxy-ι.

15 Ntæna ι tæmle nyóma tæmi-ι si: Nyæni, Tacaa tu nyá taa ké læmayasøle isayale na té cøøøxy-η.

16 Mpu tø, wulav, yele na té pæeki-η yulv wei ι nyamá cæmuyv mapv κε teu tø. Ye læmayasøle isayale ί kula nyá tøø, lε ι ma-η cæmuyv na pø hεεsi nyá lanje.

17 Mpuxyve Sayuli si: Pø we teu. Ι pæeki-m kuvav na ί kønã.

18 Tønaxale tæmle nyóma taa nøyolv tøma si: Ma nawa Petælehεm tv Seseε pøyalaã taa nøyolv, na ί nyómã cæmuyv mapv κε teu. Póçó ι kii ifepu ké na ί we kpelikpeka, na ι nyómã yooou tæm. Pøyεle ι nyómã tæm yøγøtvuyv ké. Ι yøγøtøxy yem yem, na ι isentaa luwa, na Tacaa we ι waali.

19 Mpuxyve Sayuli tilaa na ι heeli Seseε si: Kønã-m nyá pøyavv Tafiti wei ι tiikiyi heen tø.

20 Ntæna Seseε caã kpaηaxã, na ί svki-keγe tøγønaxã, na svlvv huluv, na pøfate na ί tilina Tafiti si ί pona Sayuli.

21 Tafiti talaa na ί svv Sayuli tæmle taa, lεna ílé ι luyv lapι-ι na ί kra-ι ι yooou wontu tækvlv.

22 Ntæna Sayuli tili na pá heeli Seseε si: Ma luyv lapa nyá pøyavv inι, yelina-m-ι.

23 Waavv wei læmayasøle isayale ί kønã Sayuli taa, lε Tafiti kpaγã cæmuyv na ί mapι-ι na pø ce ι tøø na ι lanje hεε.

17

Koliyatι na Tafiti pa tæm

¹ Μπύγύ Filiisi yoolaa kotaa, na pá puli Soko ke Yuta tetu taa, na Aseka pa heku taa ké Ifesi-Tamim si, pa yookina Iseyeli nyóma.

² Na Iseyeli yoolaa na pa caa Sayuli, pá koti na pá puli Ila tetekále taa si, pa yookina pa kolontunaa.

³ Puyú luyú ke Filiisi nyóma ka pulaa, na Iseyeli nyóma ke puyú lenku luyú na tetekále ke pa heku taa.

⁴ Μπύγύ Filiisi yoolaa taa yoolu nəǵəlv ɪ luwa na í səŋ heku taa. ɪ teɣele Katɪ na pá yaaki-ɪ si Koliyati. ɪ taɣaləŋ wɛ ɪsu məetələnaa tooso ke mpv.

⁵ Nyəǵəlvɣu kuseemuyv yooú kahuka ke ɪ pama, na í suu kv toko. Toko ɪni ɪ yuŋ wɛ ɪsu kiloona nutoso ke mpv.

⁶ Pə kaasi na í suu-kuyv ɪ nəǵəle tə, na í həǵəla pə ŋmantaaya səkpelaya.

⁷ Na ɪ ŋmantaaya səsaya kpatóyú yuŋ wɛ ɪsu sayata kpatəle. Na ŋmantaaya kakpaŋa yuŋ ɪsu kiloona naatosompəǵəlaya. Na ɪ kpalvɣu təkulv náá təŋ ɪ nəǵə tə.

⁸ Mpuyvle ɪ səŋaa na í holiyina Iseyeli yoolaa tintika si: Pepe tə ké í luwa na í puli yooú? ɪ ta nyɪ taa si, maya Filiisi tv, na meɣe Sayuli yomaa? ɪ læsi apalv na má na-ɪ tə suli.

⁹ Ye í pəsaa na í kv-m, tə pəsɪ mə yomaa. Ama ye ma pəsə-ɪ na má kv-ɪ, í ká la tá yomaa.

¹⁰ Na ɪ tasa si: Saŋa ke maa tvv Iseyeli nyóma. ɪ læsi yulv na má na-ɪ tə yoo.

¹¹ Sayuli na ɪ yoolaa pa nu mpv, ɪlena pá nyá na səǵəntv anaam nəǵəlv í kpa-wɛ.

¹²⁻¹⁴ Yuta Petələhem Ifəlayim kpekəle tv wei pa yaa si Sese tə, ɪ kpatəla teu ke Sayuli waatv taa ké. ɪ ka wɛna pəyalaa pələfei naanvwa na pa taa

səsaə tooso. Iliyari na Apinatari na Samma paa tər̄a Sayuli ke yoo. Pa yaakaya pa tənuyv si Tafiiti.

¹⁵ I lukaya Sayuli teye na í puki Petəlehəm na í tiikiyi i caa heeŋ.

¹⁶ Koliyati səŋaya hekv taa ké tanan̄ na taanaya ké, kuyeeŋ nule təcu na í holiyina Iseyeli nyəma si pá ləsi apalv na í na-i pá yoo.

¹⁷ M̄p̄yú kuyakv nakvli Seseə təma Tafiiti si: Mv pee kutoŋee maŋasəlaya kanə, na potopotonaa naanəwa inə, na hí pona nyá taalvnaa ke təyoole təcau.

¹⁸ Ye pə kaasa waakasənaa naanəwa inə, ɩe n cela yoolaa iyaya (1000) nyuyv tv. Na hí ná nyá taalvnaa na pá cela-ŋ pulv mpi maa lana naani si pa wena pa weesiŋ tə.

¹⁹ Pa na Iseyeli nyəma ləlaa na Sayuli pa wenna ɩa tətəkəle taa, si pa yookina Filiisi nyəma.

²⁰ M̄p̄yú Tafiiti yelina i heeŋ kaləkv ke taŋlv. ɩena í kvli tanan̄ kupaŋkv tee na í kraŋa i səŋəla na í tee, ɩsu i caa ka keesuyv-i tə. I tala təyoole, ɩe yoolaa luwayale si pa puləŋi na pá yoo, na pa kiisi yoou kakiisasi.

²¹ M̄p̄yulə Filiisi nyəma na Iseyeli nyəma pa pulaa na pá nyənəŋi təma.

²² ɩena Tafiiti nyətə mpi i ka kənaa təŋə wontu feŋlv. ɩena í kraŋa asewa na í svv yoolaa loosi taa na í sɛɛ i taalvnaa.

²³ I tər̄na-weye yəŋətənav ke mpv, ɩe yoolaa taa yoolu Koliyati luwayale na í holiyina Iseyeli nyəma ke kulvmtv ntɩ na Tafiiti nu.

²⁴ Iseyeli nyəma təna na-i, ɩena səŋəntv kra-we na pá tuliyi tapəŋ.

²⁵ M̄p̄yú yəlaa yəŋətəa si: I nawa apalv inɩ i lukuyv ɩsəntə tə, Iseyeli nyəma taya i kəŋ kutuyv. Ye wei í

pəsa-i na í ku-i, wulav ká sʊsi pʊntu ke ton. I ka ha-i i pʊelɔ. Pəyele i ká ce i təyaya tənaya lampuu.

26 Μρύγύ Tafiiti pəsa i cɔlɔ nyəma si: Ye wei i kuwa Filiisi tu inɪ na í keeli lseɣeli nyəma fʊele pepeye paa lapɪ-i yee? Ie Filiisi ma ta nyɪ ɪsɔ inɪ i ke we na í tʊuki ɪsɔ weesuɣu tu yoolaa tintika ke mpʊ?

27 Μρύγύ yɔlaa lɛla tɔm kulɔmtu ntɪ.

28 I taalɔ sɔsɔ Iiyari nu i yɔɣɔtəɣəna yɔlaa. Ilena i taa huu kpaakraa na í tɔmɪ-i si: N caa weye cəne ye? Aweye n yelina nyá kaləkiya ke nyutu taa? N ké tetelatu na kalampaanɪ tu ké. Ntəɣ yooɔ ke n kəma feɣuɣu yaa?

29 Kɛlena Tafiiti si: Ha, ma lapa we? Pə ta mʊna si má pəsi mpʊ?

30 Ilena i yele ílé, na í ŋmaa lɛlɔ, na pá cɔ-i teitei ɪsu tɔm kancaalaya nyəntɔ.

31 Μρυγυλε pa teləsa Tafiiti kuɣɔɣɔtʊtu ke Sayuli, na ílé i tili na pá yaa-i.

32 Ntɛna Tafiiti tɔ si: Ta caa, nəɣɔlɔ lanɣle í taa tɔna Filiisi tu inɪ. Maa polo na má na-i tɔ yoo.

33 Kɛlena Sayuli tɔ si: Aai, n kəsa pəyaya, n kaa pəsi na í yooɔna Filiisi tu inɪ. Mpi tɔ, ílé i tɔmlɛ nté yooɔ ke too i kulɔɣɔ tɔ.

34 Tafiiti si: Ta caa, waatu wei ma tiikaya ma heen tɔ, ye tɔɣɔlaya yaa wontuɣu nakʊli ku luwa na kú kpa heen,

35 ma tɔɣɔnəɣi-kuɣɔ, na má kpa-ku, na má ma-ku, na má lɛki heu ke ku nəɣɔ taa. Ye ku tila ma waali, ɪɛ ma ləli ku luɣu tɛɛ na má kú.

36 Μρύγύ ma kukaya tɔɣɔlasɪ na wontunaa lentɪ. Mpʊ inɪ tɔtəɣ maa la Filiisi ma ta nyɪ ɪsɔ inɛɣɛ timpɪ i tʊu ɪsɔ weesuɣu tu yoolaa tintiyile tɔ.

37 Uena Tafiiti tasa si: Tacaá wei i yapa-m taale wontu sækpaŋ taa tɔ, i ka ya-m tɔtɔɔ Filiisi tu ine i niŋ taa. Kelená Sayuli tɔ si: Tɔv, polo, Tacaá í wée nyá waali.

38 Ḿróyó Sayuli suu Tafiiti ke i yooú wontu, na í pamí-i nyəǵəlvɔv kvsεεmɔvɔv kahuka.

39 Uena í kraɣa Sayuli layate na í ləli na í mayasi tɔntɛ. Mpi tɔ, too tɔ i ta suuta wontu ntí. Ḿróyó i tɔma si: Ta caa, maa pəsəɣi wontu tənɛ. Ma ta maləna-ti. Uena í wəɣɔsi.

40 Uena í kraɣa i kprátúyó, na i pəntəlvɔv, na í tɔɔsi pɛε kvsotee kakpasí ke ləv taa, na í tu i ntiyile huluyú taa. Uena í tɛε Koliyatí waali.

41 Ḿrvɔvle Koliyatí kprətəna Tafiiti ke pəcɔ pəcɔ. Na i kpalvɔv təkvlv ke i nɔɔ tɔɔ.

42 I ná Tafiiti ke teu, Uena í kpeena-i i taa isu pəyaya ŋka ka səŋa teu na ka isentaá luwa tɔ.

43 Ḿróyó i kpeesa-i si: Ma ké haɣa yaa we na ń kəŋ ma kiŋ na kpatəŋ? I tɛma i tuŋ ke yaav, na i təŋsi Tafiiti ke mpusinaa, Uena

44 í tɔmí-i si: Kɔɔ cəne na má tu nyá nantv ke kpelin na taale wontu.

45 Ḿróyó Tafiiti cɔ-i si: Layate na ŋmantaasi ke nyá təkaa na ń kəŋna ma waali. Ama ma kəŋ nyá waali na Tacaá Tɔma təna tu Iseyeli yoolaa Isə wei n tuwa tɔ i tɔŋ taa ké.

46 Saŋa, i ká tu-ŋ ma niŋ taa, na má kv-ŋ, na ma seti nyá nyvɔv. Na má tu Filiisi yoolaa nantv ke kpelin na taale wontu. Uena tetv təna nyi si Iseyeli nyéma wəna Isə na í waasəɣi-wɛ.

47 Na samaa ine i təna i cəkəna tɔtɔ si pə taɣa layate yaa ŋmantaaya tike ke Tacaá yakəna. Mpi tɔ, inəɣələ

akanaa caa. I ka tu-mege tá nin̄ taa.

⁴⁸ Koliyatı hōma ı ti si ı suvki Tafiiti tee, ilena ílé í kpaɣa asewa ke lōn̄ na í səŋi-ı.

⁴⁹ Na Tafiiti ləsi pəle ke huluɣu taa, na í tu pəntəlvɣu taa na í tó. M̄pógú ı yaɣa Koliyatı tokuyu taa, na tó caŋ na ı fala ı nɔɣo tɔɔ təmɔlv.

⁵⁰ Pə lapa Tafiiti kəla Koliyatı na pəntəlvpəle nté na í kv-ı. Pəyele ı ta tōki layate.

⁵¹ M̄pógú Tafiiti kpaɣa asewa na í polo Koliyatı kin̄. I kpeɛ ı layate ilena í teesi-ı, na í seti ı nyuɣu. Filiisi nyóma nawa si pa aka səpa, ilena pá kuu-te.

⁵² M̄pógú Yuta na lseyeli nyóma yaɣa yoou kakiisasi, na pá tɔɣəni-we na pá tiina-weɣe tetekele taa. Haləna pá sv̄ lkoləŋ nyóma nənəəsi tee. Na pá kv-weɣe mpv̄ na Salayim mpaav, haləna lkoləŋ na Katı pə acalɛɛ.

⁵³ Kələna lseyeli nyóma məli Filiisi nyóma təsikile na pá kuu wontunaa.

⁵⁴ M̄pógú Tafiiti pona Koliyatı nyuɣu ke Yosalem. Ilena í su ı təɣi ı yoou wontu.

Sonataŋ na Tafiiti pa hōka taapalle

⁵⁵ Waatu wei Tafiiti pukaya Koliyatı yoonav tɔ, Sayuli pəəsi ı yoolaa wulav Apəneɛ si: Awe pəyalv ke ifepu inɛ inı ye? Ntəna ílé si: Hai, ta caa, na má səŋna nteɣe cəne, ma ta nyi.

⁵⁶ Mpuyule Sayuli si: Pəəsi na í nyi ı caa.

⁵⁷ Tafiiti tema Koliyatı ke kuyv̄ na í kpaɣa nyuɣu na í məli. Ilena Apəneɛ kpaɣa-ı na í pona Sayuli kin̄.

⁵⁸ Ilena ı pəəsi-ı si: Ifepu nyá, awe pəyalv ke-ŋ? Mpuyule Tafiiti si: Ma caa kele nyá pəyalv Pətələhem tu Seseɛ.

18

¹ Τοο ισυ Tafiiti tema Sayuli ke yəgətənav ke mpv tə, Sonatan luyv svv-ι keε ιsv yem na kpete.

² Kuyakv ηkv kv mayamaya ke Sayuli sv Tafiiti ke ι təyaya taa. Tafiiti ta tasa ι caa teye məlvov.

³ Μρύγύ Tafiiti na Sonatan pa pεela nəgə sv pa taapallε ι wεε tam təə. Mpi tə, Sonatan luyv ka svv Tafiiti ke teu kέ.

⁴ Μρύγύ Sonatan ha Tafiiti ke ι kpai, na ι tokonaa. Na ι ha-ι tətəgə ι layate na ι təəv na ι tampala.

⁵ Μρύγύ Sayuli kpa Tafiiti ke yoolaa nyvov tv. Mpi tə, pa timpiyi ι tila-ι yovu, ι laki aka kέ. Ilena yəlaa təna na wulav waalv nyəma luyv la Tafiiti.

Sayuli cεηəyi Tafiiti na kvv

⁶ Waatv wei Tafiiti ka kvwa Koliyatv tə, mρύγύ Iseveli nyəma lina yovu, Ilena pa acalεe təna taa alaa lv Sayuli səηvov. Ilena pá makv wontu, na pá yooki yontu na pá paakv, na pá wilitiyi.

⁷ Μρύγύ pa tv kawəyaya sv:
Sayuli kvwa yəlaa iyaya (1000) ke hvyle.
Tafiiti ke iyisi naanvwa (10000) ke hvyle.

⁸ Μρύγύ yontu ntι tə ta maya Sayuli na páána kpa-ι səsəm. Mpi pə təə tə pa yooki sv, Tafiiti kvwa na pə tεε-ι. Ye mpv kawulaya kkrátový tike nté pə kaasa-ι mvov.

⁹ Pə kpaγav hatoo kuyakv ηkv na pə puki tə, Sayuli svv Tafiiti keε ισε cvlvov.

¹⁰ Tεv fema ιε, ləmayasəle isayale nte Tacaa tv Sayuli tə, tə kvləna-ι keε. Ilena ι yəgətəyi yem yem ke təyaya taa ιsv kpaηtv, na ι ηmantayaya ke ι niη taa. Tafiiti ná makaya cəmvov ιsv ι tv laki-ι tə.

11 Μπόγύ Sayuli μαγασα ι taa si: Isu ma kama-ι ημantaaya na kutuluγυ. Uena í ləγə-ι-keγε təm naale, na Tafiti náá fεeki-keγε mpυ.

12 Uena Sayuli sυυ Tafiti ke nyamnaυ. Mpi tə, Tacaα ka yela Sayuli ké na í wεε Tafiti waali.

13 Ntεna Sayuli ləsi Tafiti ke ι təγaya taa na í kra-ι yoolaa iyaya (1000) nyυγυ tυ, na ι pukina-wεγε yooυ.

14 Na Tacaα wε Tafiti waali na í waaki ι yooυ tεna taa.

15 Sayuli ná mpυ, uena səγəntυ səsι-ι kraυ.

16 Ama lseyeli na Yuta pə nyóma luyυ ka wε Tafiti ke teu. Mpi tə, ιni ι ka kεna pa nyυγυ tυ, na í pukina-wεγε yooυ na í laki aka.

Tafiti kpaγa Sayuli pεelə Mikaali

17 Μπόγύ Sayuli təma Tafiti si: Ye n lapa ma təmle ke teu na kpelikpeka na n yooki Tacaα yooυ. Maa ha-η ma pεelə kancaalaya nyəη Melari na n la alυ. Na Sayuli γəγətəγι ι taa si: Tənaγa Filiisi nyóma ká kyna-ι. Ma niη kaa kra ι təə.

18 Tənaγale Tafiti cəwa si: Maγale awe? Na ma caa təγaya nté ηkaya lseyeli taa? Na halι máá laki wulav yəti?

19 Pə tala waatυ wei si Tafiti kpaκəγι Melari, uena pá ha-ι Apeeli-Mehola tυ Atələyeli.

20 Mpυγυle Sayuli pεelə naale nyəη Mikaali luyυ sυυ Tafiti. Uena pá tayasi wulav na pə maγa-ι teu.

21 Μπόγύ ι tυ ι taa si: Ma haaki-ι Mikaali ké. ι kiη ke pu kraνα-ι katəka nyəm, na Filiisi nyóma hiki-ι na pá ku-ι. Μπόγύ Sayuli tasa Tafiti ke heeluyυ ke təm naale nyəm si: Saηa n ká pəsi ma yəti.

22 Na í səsι ι waali nyóma si: ι heeli Tafiti ke mukaya si, wulav lanle hεεna-η teu ké. Pəcó ι waali

nyóma luɣu suu-ŋ. Pə tɔɔ tɔ, kraɣa ɪ pɛɛlɔ inəɣi pənɛntɛ.

23 Pa heela Tafiiti ke mpɔ, ɪɛna ɪlé ɪ tɔ si: Si yɔɔɔ ɪ la wulav yəti tɔ, pə wɛ nyɔɣɔ ké. Ama ma ta tala pɔɔɔ, pəcɔ ma ke kunyɔntɔ ké.

24 M̀p̀r̀ỳg̀ pa keesa wulav ke nti Tafiiti cɔwa tɔ.

25 Ntɛna ɪ tɔ si: Mpi ma caa si Tafiiti ɪ suu ma pɛɛlɔ tɔɔ tɔɣɔɛ si, ɪ kú Filiisi nyóma ke nunɔwa (100). ɪɛna ɪ kɔna-m pa hənɔɔsi, na pə ɔɛti ma kolontunaa.

Na Sayuli lɔki keɛ si ntanyi pa hiki Tafiiti na tɛna na pá ku-ɪ.

26 Wulav waali nyóma heela Tafiiti ke mpɔ, ɪɛna ɪlé ɪ tisi si ɪ ká la wulav yəti.

27 M̀p̀r̀ỳg̀ Tafiiti kraɣa ɪ yoolaa na ɪ polo na ɪ ku Filiisi nyóma ke yɔɔɔa ŋmunɔɣɔ (200), na kuyaku ŋku pa suwa tɔ ku ta tata. Na ɪ pona pa hənɔɔsi na ɪ kala-si tɔɔvɛŋ na ɪ cɛla wulav ke teitei ɪsu ɪɛ ɪ caakaya tɔ, na ɪ pəsi ɪ yəti. ɪɛna wulav ha-ɪ ɪ pɛɛlɔ Mikaali na tɔɔasi.

28 M̀p̀r̀ỳg̀ Sayuli cɛkənaa tɔfoo si Tacaa wɛ Tafiiti waali. Pə kaasi Mikaali ná sɔɔla-ɪ teu.

29 ɪɛna ɪ nyaŋna Tafiiti, na ɪ pəsi ɪ kolontu ke haləna ɪ sɔm.

30 Filiisi awulaa lukaya ɪseɣɛli nyóma ke kulɔw ké, na Tafiiti ka kɔkayana-wɛ na pə kəli Sayuli yoolaa nyɔɣɔ nyóma lɛlaa. ɪɛna ɪ hətɛ tɔŋna yaav na pə puki.

19

Sayuli tɔɣɔnɔɣɔ ke Tafiiti

1 Μρύγύ Sayuli tōma ι waali nyōma tēna, na ι pəyalv Sonatan si pá kú Tafiti. Ama Sonatan luɣu ná svv Tafiti ke teu, ilena ι tayasi-ι si:

2 Ma caa luki si í kv-η yoo. Mpu tō, cele tanan la laakali, kpa taale na í ηmeli.

3 Málw wa maa polo ma caa kin ke taale nte tē taa n we mpv tō, na má yəɣətēna-ι nyá tōm, í yəɣətāa suwe ilē ma keesi-η.

4-5 Μρύγύ Sonatan sama Tafiti ke ι caa Sayuli kin si: Paapa, nyá kuluku ke Tafiti inι ι lukaya. Halēna í la ι weesuyu ke awusa na í kv Koliyati. I lapa na Iseyeli nyōma kēli pa kolontunaa tēcayacaya, na nyá mayamaya n na mpv na nyá lanle hulvmi. Mpu tō, pepe tōw kē n ka kv-ι mvsuη ke yem ke mpv? Taa wakēlēna-ι. Mpi tō, ilē ι ta wakēlēna nyá.

6 Mpuvule Sayuli nuna ι pəyalv na í yəɣoti na í tuuna Tacaa si: Ma kaa kv Tafiti.

7 Ilena Sonatan yaa Tafiti na í keesi-ι pē tēna. Ilena í mēhna-ι Sayuli kin na í laki tēma nna tuu ι lakaya tō.

Mikaali waasa Tafiti

8 Μρύγύ yoo tasa kuluyv ke Iseyeli nyōma na Filiisi nyōma hekū taa. Ntēna Tafiti yoonā-we na í kēli-we tēcayacaya, na í tēɣoni.

9 Ilena Tacaa tv Sayuli ke ləmayasəle isayale na í caya ι tēyaya taa. Na í tēka ηmantāaya ke ι niη taa,

10 na Tafiti náá tēhna-ι cəmvuyv mapv. Μρύγύ ι mayasaa si ι yakī Tafiti ke ηmantāaya na í kpēna kutuluyv. Ama ilē ι fēe-ke. Ilena ká yaya kutuluyv, na Tafiti se ahoo anι.

11 Mpuvule Sayuli tila yelaa si pá fenj Tafiiti tɔyaga. Ye ku fema tanaŋ, ile pa kv-i. Kena i alu Mikaali heeli-i si: Ye n ta se ahoo ane, cele isəntɔ n səpa.

12 Ulena Mikaali ləsi Tafiiti na pətote na í se. Pə lapa i tulaa kele.

13 Pə waali ké Mikaali kraɣa yulu leesuɣu ŋku pa saakaa tɔ, na í husi kato tɔɔ na í tu pəŋ tənuyɔ ke nyuɣu cɔɔ, na í takɪ puɣu.

14 Pə kɔma na Sayuli tili si pá kra-i, ulena Mikaali heeli-we si pə wuki-i.

15 Mpuvule Sayuli mələna tillaa si pá polo pá na-i, na pá kəna-i na i kvhəntuyɔ na ɪni í kv-i.

16 Yelaa mpe pa mələa ile sese yulu leesuɣu nté, na pá tu pəŋ huɪtu ke kv nyuɣu.

17 Ntena Sayuli tɔ Mikaali si: Pepe tɔɔ ké n puɣusa-m na í ye le na ma kolontu fiti?

Kena Mikaali nəɣɔ təkpaɪ si: Tafiiti tɔma-m ké si ye ma ta ye le-i i ká kv-m.

Tafiiti na Sayuli ke Nayɔti

18 Mpu pə lapəna na Tafiiti se na í polo Samiyeli kin ke Lama na í keesi-i pə təna mpi Sayuli lapa-i tɔ. Ulena í təŋ Samiyeli ke Nayɔti na í caya təna.

19 Mpuvule pa taɣasa Sayuli si: Tafiiti we Nayɔti ke Lama cɔɔ.

20 Ulena í tili si pá kra-i. Mpuvú tillaa mayana Isə kvɔɣɔtɔtu teləsəlaa kpekəle ke təna na Samiyeli ke pa nyuɣu tu. Tənaɣa Isə Feesuɣu tii tillaa mpe pa tɔɔ, na pá suv paale na Isə sam.

21 Mpuvú pa taɣasa Sayuli ke tɔm ntɪ. Ulena í tili kvfama, na pe le pá paaki na pá saŋ Isə. Na í tasa lelaa ke tiluɣu ke tɔm tooso nyəm, na pe le pá paaki na pá saŋ Isə.

²² Μρύγύ Sayuli κρέσα ι μαγαμάγα na ί polo Lama. I tala ləkə səsə wei ι we Seku cələ tə uena ί pəəsi si: Leye Samiyeele na Tafiti pa wee? Ntena pá cə-ι si: Pa we Nayəti.

²³ Sayuli κράγα Nayəti mpaav, uena Iso Feesuyu tii ι təə, na ί təη na ί paaki na ί saη Iso, haləna ί tala təna.

²⁴ I tala Samiyeele pa kiη, uena ί wəγəsi wontu na ί paaki na ί saη Iso ke mpv. Haləna ί hənti ateyē ilim na pə tem na ahoο təna. Pə təə kē yəlaa pəəsəyi təma si: Sayuli ná we Iso kuyəγətvtə teləsəlaa taa tətəγə?

20

Sonatanη səkəna Tafiti təə

¹ Μρύγύ Tafiti sewa Nayəti ke Lama kiη na ί polo ί mayana Sonatanη na ί pəəsi-ι si: Ma lapa we? Pepeye ma wakəlaa? Isayatu ntiyi ma lapa nyá caa na ί preekəyi ma weesuyu?

² Tənayale Sonatanη cəwa si: Iso ί pona pooluη. Pəpətv kē, n kaa si. Ma caa u laki pulv cəcəka na ί ηmēsi-m. Ie pə fei si ί la mpv na má tá nu.

³ Mpuyule Tafiti cəwa si: Nyá caa cəkənaa si n caaki ma təm ke teu. Ntanyι ι mayasa ι taa kē si η taa nu-ti na pə kəə na nyá lanje wakəli. Mpv tə, ma tuukina Tacaα na nyá μαγαμάγα si pə kaasa-m pəcəγə na má si.

⁴ Μρύγύ Sonatanη təma-ι si: Maa la-η pə təna mpi n səəlaa tə.

⁵ Ntena Tafiti si: Cele nté isətv kvfalv acima. Pu wee si ma na wulav tē təγəna. Paa na mpv tə, yeke ma kra taale na má ηmeli. Haləna kuyaku tooso nyəηku taanaya.

⁶ Ye nyá caa pɔɔsa ma tɔɔ, ile n heeli-ɪ si: Tafiti wiina-m si má yele-ɪ na í lɔɔɔ ɪ tɔɔɪ ɪ te Petələhem. Pa laki ɪ tɔɔɔɔ taa ké pənaya kətaya.

⁷ Ye ɪ tɔma si pə we teu, ile nyá pəyalɔ má, ma kaa nyana pulɔ tɔtɔ. Ama ye ɪ páná huuwa, ile nyi kpakpaa si nyá caa tema ɪ taa kele si ɪ laki-m isayatu.

⁸ Mpu tɔ, la-m kɔpantu ke teitei isu n ka siw nyá nɔɔ ke Tacaa isentaa tɔ. Na ye ma tu lapa isayatu natəli, kv-m nyá maɣamaya. Pepe tɔɔ ké n ká nɔki-m nyá caa kin ke ponav?

⁹ Kelena Sonatan si: Mpusi í polo poolun, na mpi maa nu si ma caa lɔki nyá weesuɔu ləsuɔv na má ŋmɛsi-ŋ tɔ.

¹⁰ Mɔpɔyɔ Tafiti pɔɔsa-ɪ si: Ye nyá caa lanle ta hee awe ka heeli-m?

¹¹ Ntena Sonatan yaa-ɪ si: Kɔɔ na tɔ lu na tɔ kra taale.

Uena pa naale pa kra taale.

¹² Mɔpɔyɔ Sonatan tɔma Tafiti si: Iseyeli Iso Tacaa kele ma aseeta tv. Ile maa na ma caa ke cele, yaa celenkufe. Ye ɪ lanle heena-ŋ na má tá tili na pá heeli-ŋ,

¹³ Tacaa í kv-m. Paa ɪ tv ɪ taa si ɪ ká tu la-ŋ isayatu maa heeli-ŋ. Pɔcɔ maa yele-ŋ tɔtɔ, na n tɛena alaafɔya. Tacaa í wee nyá waali, isu ɪ ka wev ma caa waali tɔ.

¹⁴ Na ye maa weena weesuɔu, ile n la-m kɔpantu nti Iso lapa-ŋ tɔ na paa ma tu səpa,

¹⁵ na pɔ kɔɔ na Tacaa kpiisi nyá kolontunaa tənaya kulɔm kulɔm, taa yele ma tɔɔɔɔ ke kɔpantu lapu.

¹⁶ Pə taya pulɔ, Sonatan na Tafiti paa su nɔɔ ké na ye Tafiti na ɪ tɔɔɔɔ nyəma pa yɔka-ke Tacaa ká yele na ɪ kolontunaa lɛeti-we.

17 Μρύγυ pa tasa təmaɣa nəəsi suw. Mpi tə, Sonatan ka səla-ι κέ isu yem na kpete.

18 Na Sonatan təmi-ι si: Cele nté isətu kɔfalɔ acima. Pui ná si n fei. Mpi tə, nyá təcəɣale ká wεε kpete.

19 N ká polo kuyaku tooso nyəŋku wule na í ηmeli kaŋmaɣa ηka ka kiŋ n ka tɛma ηmelɔɣu tə.

20 Maa tə nyəma tooso, na pəle nté tə kiŋ tə, isu ma na pulɔ.

21 Ilena má tili iwaasəle natəli si tó pεεki-ye. Ye ma heela-te si nyəma nté ma tə ma tə cəne. Kraɣa-ye na í kəna. Ie n kəw, taa nyá, natəli tə fei kεe. Na Iso, maa looliyi.

22 Ama ye ma təma iwaasəle si nyəma nté nyá nəɣo tə, iε n tεe. Tacaa təɣəŋəɣi-η kεe.

23 Tacaa kεe má na-η tá aseeta tu ke tam tə, ke təm nti tə yəɣota isəntə tə tə taa.

Tafiiti sewa

24-25 Μρύγυ Tafiiti sewa na í ηmeli taale. Pə tala isətu kɔfalɔ acima taanaya ilena wulaw caya ι təcəɣale ke kolunɔ kite ke təɣu. Apənee ná caya ι kəŋkəŋ taa, na Sonatan ke isentaa, na Tafiiti təcəɣale ke kpete.

26 Wulaw ta yəɣoti si pulɔɣu kuyaku ηku. Mpi tə, ι huɔkaya si ntanyi isayatu natəli tə maɣana-ι κέ na ι kaa kəw acima.

27 Tεv fema isətu kɔfalɔ kuyaku naale nyəŋku wule na Tafiiti fei tətə. Ilena Sayuli pəəsi ι pəyalɔ si: Pepe tə kέ Seseε pəyalɔ inι ι ta kəw təɣu ke tete na saŋa?

28 Ntɛna Sonatan si: I sələma-m si ye-le-m na má polo Petəlehəm.

29 Ma taalɔ heela-m si ma nyəma laki kətaya ke ta tε. Ye n kέ ma taapalɔ ye-le-m na má ləɣo ma ti na má ná ma taalɔnaa. Pə təw kέ ι fei tətəɣole cəne.

³⁰ Tənaɣale Sayuli páána huuwa na í tə si: Alu tetelatu pəyaya nyá. Ma ta nyi taa si nyá camna kele Seseə pəyalu? Nyá na nyá too mə fεεle ké.

³¹ Nyi si ye Tafiiti wena i weesuɣu, asola taa ké nyá na nyá kawulaɣa í wεε. Mpu tə, tili na pá kəna-mi-i, pə wεε si í si ké.

³² Mpuɣule Sonatan pəssa i caa si: I lapa we na pá kuɣu-i?

³³ Ulena Sayuli ləɣə Sonatan ke ηmantaaya. Tənaɣale Sonatan cəkənaa si i caa tɛma i taa si i kuɣi Tafiiti.

³⁴ Mpuɣú i yela təɣəv ke isətv kufalu kuɣaku naale nyəŋku ηku na í kuləna páána. Mpi tə, i lanje wakələna Tafiiti ke səsəm ke mpi pə təə i caa tuv-i təɣə.

³⁵ Tεv fema tanaŋ, ulena Sonatan na iwaasəle natəli pá polo timpɪ i na Tafiiti paa yəɣətəa na pa su tə.

³⁶ Ulena í heeli iwaasəle si: Polo na í təəsi nyəmə nna maa t́ tə.

Iwaasəle tεwa, ulena Sonatan tə nyəmə ke tə nəɣə təə.

³⁷ Iwaasəle təma isu tə takɪ nyəmlɛ cələ, ulena Sonatan kpeesi-tɛ si: Isu hatoo nyá nəɣə təə ké nyəmlɛ wεε?

³⁸ La ləŋ taa səŋ.

Mpuɣú iwaasəle təssa nyəmə na t́ kəna.

³⁹ Sonatan na Tafiiti pa naale pa nyəmna mpi pə lakɪ tə, iwaasəle ná tá nyi.

⁴⁰ Ulena Sonatan cɛla iwaasəle ke i yoou wontu si t́ kpeena.

⁴¹ Iwaasəle tεwa, ulena Tafiiti lu i təŋmelle ke kaŋmaaya waali, na í həntɪ Sonatan ke atɛɣɛ təm

tooso. M̄p̄ȳḡ pa kpipa t̄ema na p̄a wii t̄ekpoo, na Tafiti wula w̄o.

⁴² Uena Sonataŋ t̄am̄-i si: Polo, Iso í w̄ee nyá waali. Uena í yelee na má na-ŋ na ta l̄w̄l̄ȳu nȳma t̄é t̄aki n̄ȳḡo ŋka t̄é suwa t̄ȳḡo tam t̄o.

21

¹ M̄p̄ȳḡ Tafiti k̄olaa na í tee na Sonataŋ náá m̄eli ɪc̄ate t̄aa.

Tafiti pote ke k̄at̄lv Ahimeleki te

² M̄p̄ȳḡ Tafiti pola Nopi ke k̄at̄lv Ahimeleki te. Il̄é ɪ loosa-i, uena í k̄p̄aya asewa na s̄ȳḡant̄v na í s̄ȳŋ-i na í p̄oosi-i si: Alaaf̄ya kelee na ní t̄o nyá tike ke mp̄v, na n̄ȳḡlv fei nyá waali?

³ Nt̄ena Tafiti si: Wulav k̄v̄s̄ana-m na t̄am k̄ȳmes̄at̄v nat̄eli. Ye p̄ə kaasa ma ȳl̄aa il̄e, má na p̄ele t̄ə nȳm̄á t̄á suluȳu waat̄v.

⁴ K̄ot̄at̄ȳḡm̄ nap̄eli p̄ə fei? Ha-m potopotonaa kakpasi, yaa t̄ȳḡn̄aya ŋka n̄ w̄ena t̄o.

⁵ Nt̄ena k̄at̄lv si: Ma feina potopotonaa nap̄el̄ȳi yem. Iso nȳma w̄enna. Ye nyá ȳl̄aa ɪ ta tokina alaa, il̄e ma c̄ele-ŋ p̄ele.

⁶ Nt̄ena Tafiti n̄ȳḡo t̄ekpav si: Paa t̄ə luk̄i ta liw ma ȳl̄aa w̄e t̄ənan̄ŋ k̄é. Hal̄i san̄a t̄á liw p̄əne p̄ə ta ke s̄əkpem ɪs̄ant̄o t̄ə p̄ə t̄eesaa kelee.

⁷ Uena k̄at̄lv ha Tafiti ke potopotonaa. Mpi t̄o, pa tike pa w̄enna na mp̄eɣe pa l̄əsaa si pa layas̄ȳi k̄v̄fama.

⁸ P̄ə pamna Sayuli tiikilaa nȳȳȳv t̄v n̄ȳḡlv ɪ ka w̄e t̄əna. Pa yaaki ap̄alv ɪn̄i si Toweki. ɪ k̄é ɪt̄am t̄v, na pa t̄əka ɪ t̄o si í la Iso s̄eev k̄at̄aya nak̄eli.

⁹ M̄p̄ȳḡ Tafiti p̄oosa Ahimeleki si n̄ w̄ena ŋmant̄aya yaa layate na ní c̄ele-m? Mpi t̄o, wulav

tilitu tɔm kpɛtɛla-m, ɪle ma ta kpaɣa layate yaa youu wontuyu nakuli.

¹⁰ Ntɛna kɔtulɔ si: Filiisi tɔ Koliyatɪ wei n kɔwa ɪla tɛtɛkɛle taa tɔ, ɪ layate kɛ pa mɛɛla saalaya, na pɔ su kɔtulɔ toko waali. Ye n caa n kpaɣa-tɛ, tɔ tike tɔ wɛna cɛnɛ. Ntɛna Tafiiti si: Cɛɛ-m-tɛ tɔ fɛina saala.

Tafiiti pote kɛ Katɪ

¹¹ Mɔpɔgɔ Tafiiti taɣana sewa kɛ kuyaku ŋku, na ɪ polo wulav Akisi tɛɣɛ Katɪ.

¹² Ntɛna Akisi waali nyɔma tɔ si: Isu tɛtɔ wulav Tafiiti kɛle inɛ inɪ? Pɔ taɣa ɪ na Sayuli kɛ pa tɔna yontu na pɔ paaki si:

Sayuli kɔwa yɛlaa iyaga (1000) kɛ huɣule,
na Tafiiti nɔɔ kɔ iyisi naanɔwa (10000) kɛ huɣule.

¹³ Tafiiti maɣasa tɔm ntɛɣɪ ɪ taa. ɪɛna wulav Akisi tɔm lapɪ-ɪ sɔɣɔntɔ kɛ sɔsɔm.

¹⁴ Mɔpɔgɔ ɪ pɛsa ɪsu kpaɣtɔ, na ɪ laki yem yem kɛ pa ɪsentaa, na ɪ ŋmaaki kampɔnaa tɔɔ na ɪ yele na ɪ ntaɣama kpaɣ ɪ tantɔɣɔ tɔɔ.

¹⁵ Kɛɛna Akisi tɔ ɪ waali nyɔma si: ɪ naɣaya si pɔ laki yulɔ inɛɣɪ yɛɛyɛɛ. ɪɛ pepe tɔɔ kɛ ɪ kpaɣa-ɪ na ɪ kɔŋna-m?

¹⁶ ɪsu ma laɣa kpaɣtɔnaa ntɛ na ɪ kɔŋna-m inɛ inɪ si ɪ laki yem yem na mɔ naaki-ɪ? ɪ ta mɔna ɪ suu ma tɔɣaya taa.

22

Tafiiti pɛsa yɛlaa kpekɛle nyɔɣɔ tɔ

¹ Mɔpɔgɔ Tafiiti sewa Katɪ, na ɪ polo na ɪ ŋmɛɪ Atulam kukpaɣmɔɣɔ pɔpɔgɔ taa. Mpɔɣule ɪ tɛtɔnaa na ɪ tɔɣaya yɛlaa tɔna nuwa. ɪɛna pɔ polo ɪ kinɪ.

² Pə kraɣav mpa pa lanja wakəlaa tə, na kəma nyəma, na nəɣəsεε nyəma, pa kotina i kin, isu yəlaa nasəle (400) ke mpu, na í pəsi pa nyuyv tu.

³ Tənaɣa Tafiiti luwa na í polo Misipa ke Mowapu tetv taa, na í sələmi təna wulav si: Yele na ma caa na ma too pá kəə na pá cəəsi nyá tε. Haləna má cəkəna mpi Tacaa ká la-m tə.

⁴ Ḿpúyú Tafiiti pona i nyəma mpeɣε Mowapu wulav kin. Ilena pá caɣa tənaya waatv wei inu i tənna cəəsuyv tə.

⁵ Ḿpúyú Iso kuyəɣətvtv teləsulv Katu heela Tafiiti si: Lu təcəəsəle təna na í polo Yuta tetv taa.

Ilena í se na í polo Heletv hətuyv taa.

Sayuli kuyv ke Nopi kətəlaa

⁶ Ḿpúyú kuyakv nakulv Sayuli caɣa Kipeya ton-tonje təə ké tuyv nakulv kv tεε. I ηmantaaya ke i nin taa, na i waalv nyəma tənaya i kin.

⁷ Tənaya i təma-we si: Ntəη Pəncamεε nyəma mε, í tēη mə taa si Seseε pəyalv Tafiiti ká ha mə tənaya tuη tawa, na í kpa mə tənaya nyuyv nyəma yεε?

⁸ Ye pə taya mpu, pepe təə ké mə təna təpai í kpentə nəɣə ke ma təə. Mə taa nəɣəlv u tu cək-i-m səkpaluyv ke ma pəyalv na Tafiiti pa nəɣə pεεlv təm? Pepe təə ké mə taa nəɣəlv kaa tu təɣə ma wahala. Na í kεεsi-m isəna ma pəyalv yoosiyi ma na ma təmle tv tə. Halv ílé í nyək-i-m katəsi isu i tənna lapv ke haləna saηa tə.

⁹ Pə pamna Towekv Itəm tv ka we Sayuli waalv nyəma taa. Mpuylε i cəwa si: Ma nawa Tafiiti pola Nopi ke Ahitupi pəyalv Ahimelekv kin.

¹⁰ Halv ílé i pəəsi Tacaa si, pepeɣε Tafiiti ká la. Na Ahimelekv ha Tafiiti ke təɣənaɣa na í cεε-i Koliyatv layatε.

11 Μρύγύ Sayuli tila Nopi na pá yaa kətulv Ahimeleki, na ι təyaya kətəlaa təna na pá polo.

12 Ilena ί tə Ahimeleki si: Ke ηkpaηη. Na ílé ι tə si: Ma nuwa, ta caa.

13 Μρύγύ ι təma si: Pepe təw kέ nyá na Tafiti ί kpeeta nəγw ke ma təw? Haləna η ha-ι təyənaya, na layate. Na η yəγətəna Tacaα ke ι təm, na ί kvlι ma təw na ί nyəki-m katəsi, isu ί təηna lapv ke saηa isəntə tə?

14 Ntəna kətulv cə si: Nyá waali nyəma taa awe ká keesəna ι təγι nyá yəti Tafiti. I nukəna-η na ι nyuγv kula nyá təyaya taa kέ.

15 Pə taya saηa ke ma caala Tacaα ke yəγətənav ke ι təm. Ye ma na-ι tá nəγw pεelγv təm, taa svki tələγε má na ma təyaya nyəma tá taa nəγv ι nyuγv taa. Ma ta nyι-təγι paa pəcə.

16 Μρύγύ Sayuli təma Ahimeleki si: Isu ma kuwa nyá na nyá caa təyaya nyəma təna.

17 Ilena Sayuli tə ι yoolaa mpa paa səηa ι kiη tə si: I kv Tacaα kətəlaa. Mpi tə, pa nyəma teu si Tafiti seekaya kέ. Ilena pá na-ι pá lá nəγw kulvmaya na pá kisi-m heeluyv.

Ama pele pa kisa Tacaα kətəlaa ke kvγv.

18 Ntəna Sayuli tə Toweki Itəm tv si: Nyaa kv-wε.

Ilena Toweki kv kətəlaa mpe pa nunaasa na kakpasi, na pá suuwa kətaya wontu.

19 Μρύγύ Sayuli kuwa tətəγw Nopi icate yəlaa təna. Pə kraγav apalaa, na alaa, na piya təna, na aηvlmnaa na təla tə.

20 Ama Ahitupi pəyalv Ahimeleki pəyalv Apiyataa ηmelaa na ί se na ί polo Tafiti kiη.

21 Μρύγύ ι tayasa-ι si: Sayuli kuwa Tacaα kətəlaa.

²² Μρύγύ Tafiti tōma si: Κυρανku ma nawa Toweki ke tēna tō, maa nyōma mpv si ι kaa lan Sayuli ke tayasuyv. Mά yelina nteye pa kv nyά caa tēyaya nyōma tēna.

²³ Caya ma kin cāne, taa nyά. Ye wei ι peekāyi nyά weesuyu pə we isu ma nyēhku ke pōntv peekāyi, maa paasāna-η.

23

¹ Μρύγύ pa tayasa Tafiti si: Filiisi nyōma yōona Keila nyōma na pá kuu tōyōnaya ke kpeen taa.

² Μρυγυλε Tafiti sālōma Taca na í pōsa-ι si: Pə wee si má polo má yōona Filiisi nyōma mpe? Ntēna Taca si: Έε, polo na η yōona-we, na η waasi Keila nyōma.

³ Μρυγυλε Tafiti yēlaa pōsa-ι si: Yuta cāneyele tō wee tō ta kisi cayav na sōyōntv. Halι mρύγύ tu puki Keila ke Filiisi nyōma suluyu na?

⁴ Tafiti tasa Taca ke yōyōtēnav, lēna Taca cō si: Kvli na η tee Keila. Mpi tō, ma tv Filiisi nyōma ke nyά niη taa ké.

⁵ Μρύγύ ι kpaγa ι yēlaa na í polo Keila na í yōona Filiisi nyōma. Ι kv-weye sōsōm na í kēli-we, na í lēeki pa tōla. Pə lapa Tafiti waasa-weyele.

⁶ Pécō waatv wei Ahimeleki pəyalv Apiyataa ka sewa na í mayana Tafiti tō, na í tōka kōtēlaa toko wei pa pōsōyōna Taca ke tōm tōyō.

⁷ Sayuli nuwa si Tafiti pola Keila, lēna í tō si: Iśō caa ι tv-ι ma niη taa ké. Mpi tō, ι kōma na í tēki ι tēyi icate nte tō wēna kolūja na kampvnaa na kukalēsēη kvpan tō tō taa.

⁸ Ntēna Sayuli koti ι yōlaa tēna na pá polo Keila si pa nyala Tafiti na ι yēlaa.

⁹ Tafiiti nu isayatu nti Sayuli tōhna maγasoyu ke i taa ké mpv, uena í tō kōtulo Apiyataa si: Kōna toko wei pa pōōsəyāna Tacaā ke tōm tō.

¹⁰ Uena Tafiiti sələmi lseyeli lso Tacaā na í pōōsi-i si: Ma nuwa si Sayuli kōh i cate yōkoyu ke ma maγamaγa ma nyoyu tō.

¹¹ I ká kōō tampana isu ma nuw tō? Ye i kōma Keila nyōma ká tu-m i niñ taa? Hai, lseyeli lso Tacaā, la suulu na í heeli-m. Ntēna Tacaā si: Ee, i ká kōō.

¹² Uena Tafiiti si: Ue Keila nyōma ká tu ma na ma yōlaa ke i niñ taa? Tacaā si: Ee, paā tu-me.

¹³ Ḿpóγó Tafiiti na i yōlaa pa lu Keila ke kpakpaa na pá tee tiili. Pa we isu yulonyōōh nasətoso (600) ke mpv. Sayuli nuwa si Tafiiti sewa, ue i ta tasa pote tōtō.

¹⁴ Uena Tafiiti saali puyv taa ké kukpamoyu ṕóγó taa na Sifi wōlaya tetv tō. Sayuli preekaya-i tam ké. Ama lso ta tu-i i niñ taa.

¹⁵ Ḿpóγó Tafiiti nawa si Sayuli preekayi si í ku-i. Uena í saali Sifi wōlaya tetv hōtyv taa.

¹⁶⁻¹⁷ Waatu inəyi Sonatan polā Tafiiti kiñ ke tōna na í sōōsi-i apalutv si: Taa nyana pulv, lso we nyā waali, na ma caa kaa tokina-ñ. I nyōmá teu tōtō si nyaa tōyōna lseyeli nyōma tōó ké kawulaya, na maγale nyā waali nyōh.

¹⁸ Uena pa naale pá krenti na pá preei nōyō ke Tacaā isentaa. Ḿpóγó Tafiiti saala hōtyv taa, na Sonatan náá kpe i te.

Sayuli tōyōnəyi Tafiiti

¹⁹ Mpoyule Sifi nyōma polā Sayuli kiñ ke Kipeya na pá heeli-i si: Tafiiti ñmela ta teye Hakila puyv

hətuɣu taa, ké kukpaməŋ taa ké wɔlaya tetu ilim mpətəŋ tɔɔ.

²⁰ Tə nyəmə sɪ n caa n kra-i. Mpu tɔ, kɔɔ tɛ kra-i na tɛ cele-ŋ.

²¹ Tənaɣale Sayuli tɔma sɪ: Timpi í wɛna ma pətɔtɔle ke isəntɔ tɔ, Tacaɔ í kooli-mɛɣe kɔpantɔ.

²² Mpu tɔ, í polo na í tasa pɛɛkɔɣu ke timpi i wɛɛ tɔ, na wei i maɣamaɣa i na-i tɔ. Mpi tɔ, pa heela-m sɪ i acilayatu wɛ sɔɣəntɔ.

²³ I pɛɛki teu na í cɛkəna lona nna nna a taa i ŋmɛlɔɣi tɔ. I wɛɛna naani, ɪɛna í kɔɔ na má na-mɛ tɛ polo. Ye tetu taa cənɛɣe i wɛɛ, maɔ pɛɛki Yuta nyəma təna taa na má na-i.

²⁴ ɪɛna pá tɛɛ Sayuli ke nəɣɔ na pá polo Sifi. Ama Tafiti na ílé i nyəma pa wɛ Mawəŋ wɔlaya tetu taa ké tɛtɛkəle taa ké Yuta wɔlaya tetu ilim mpətəŋ tɔɔ.

²⁵ Ḿpúɣó Sayuli na i yəlaa pa pola Tafiti pɛɛkɔɣu. ɪɛna nəɣəɔɔ tayaɣa-təɣi Tafiti na í tii puɣu na í polo í caɣa Mawəŋ wɔlaya tetu taa. Sayuli nu mpɔ, ɪɛna í təŋ i waali ké təna.

²⁶ Na í na i nyəma pa wɛ puɣu həɣəɔɔɣu tɔɔ, na Tafiti na i nyəma na lɛŋkɔ tɔɔ. Ḿpúɣó pa sewa kɔakɔra sɪ pa fitiɣi Sayuli. Ama ílé na i yəlaa paa tɛma Tafiti-wɛɣɛle tam sɪ pa kɔaaki-wɛ.

²⁷ Tənaɣa tillu kəma na í heeli Sayuli sɪ: Kɔɔ ləŋ, Filiisi nyəma wata tetu.

²⁸ Ntɛna í məli Filiisi nyəma waali. Pə tɔɔ ké pa ha tənaya həte sɪ pa ya tɔma kukpamɔɣu.

24

Tafiti kisa Sayuli ke kɔɣu

¹ Μρύγύ Tafiiti kula tēna na í polo Aη-Ketii kukpamuyu púyú taa na í caa tēna.

² Sayuli luna Filiisi nyéma tētayonle, ilena pá tayasi-i si Tafiiti we Aη-Ketii wolaγa tetu taa.

³ Μρύγύ Sayuli tōsa yoolaa taa yoolaa ke iyisi tooso (3000) ke Iseyeli tetu tēna taa, na í polo Tafiiti preekuyu. Halēna í tala taale pēntulŋ kukpamuyu.

⁴ Μρύγύ pa tala heeη tētəkəle nte tē we mpaau nəγə tō. Kukpamuyu púyú nakuli ku we tēna. Ntēna Sayuli suv ku taa si i luki hēm, na Tafiiti na i yēlaa pa ηmela lələ ke púyú kulumuyu ηku ku taa.

⁵ Tēnagale Tafiiti yēlaa weləta-i si: Nyuleleη nté yaa, Tacaa ka tēma-η heeluyu si i ká tu nyá kolon-tunaa ke nyá niη taa. Tōv, lana-i isēna n caa tō.

Ilēna Tafiiti kuli tēheε na í cooli Sayuli capa ntompəle.

⁶ Μρύγύ i lanle ηmaawa mpi pə tō i lapa mpv tō.

⁷ Ilēna Tafiiti tō i yēlaa si: Iso í taa yele na má tokina ma sōsō. Mpi tō, Tacaa lēsəna-i na í kra-i wulav.

⁸ Tōm ntəγi Tafiiti taηna i yēlaa si pá taa ku Sayuli. Pə waali ké Sayuli luwa na í tu i mpaau.

⁹ Μρύγύ Tafiiti pele pa luwa tōtō, na pá kpeesu Sayuli si: Hai, ma caa wulav.

Sayuli pəsa i waali, ilēna Tafiiti hēnti-i atε.

¹⁰ Na í pōssi-i si: Pepe tō ké n nuku nti yēlaa looliyi si ma caaki nyá wakəloyu tō ye?

¹¹ Pə taγa mpv se. Mpi tō, saηa n nana nyá isəpəle nté isēna Tacaa tu-η ma niη taa tō. Yēlaa sōsa-m si má ku-η. Ama má kisina si pə fei si má tu ma sōsō tō ké niη. Mpi tō, Tacaa lēsəna-η na í kra-η wulav.

¹² Tōv, ma caa, nn naaki nyá toko ntompəle nté ma niη taa, ye maa nəkāa maa ku-η. Ama timpi ma

coola nyá toko tike na má tá kv-η τῶ, nyi si ma taa u kraakəna-η. Pəyele ma ta səələna-η isayatu. Ama nyá nyəkəna-m katəsi si n caa í ləsi ma luyu tēē. Pəyele ma ta wakələna-η natəli.

¹³ Tacaa ká hūna má na-η ta təm na í lēti-η. Ama ma kaa kraasi nyá tῶ ké niη.

¹⁴ Pa tuka ituule si: Isayalataa lakəna isayatu. Mpu ni, tətəγə ma kaa tokina-η.

¹⁵ Ma ta tu talv haya kusəpaγa, yaa ipēlav, na hali Iseyeli wulav taka təγənyəi-m mpv.

¹⁶ Tacaa ká hūna má na-η tá təm na í sēna ma tῶ. I ká ha-m tampana, na í ya-m nyá niη taa.

¹⁷ Tafiti tema yəγətuyə ke mpv, ulena Sayuli pəəsi si: Ile ma pəyalv Tafiti nəγə ke ma nukv mpv?

Ulena Sayuli tvli nəγə na í wii təkpuo.

¹⁸ Na í tῶ si: Nyayale tampana tv, ma təm səpəna. Mpi tῶ, má lapəna-η isayatu na í lēti-m kvpantu.

¹⁹ Kvpantu nti n lapa-m təγə n keesa saηa isəntῶ. Mpi tῶ, Tacaa tv-m nyá niη taa na í kisi-m kvγv.

²⁰ Ye yulv sula i kolontu i kvγv-i ké, u yeki-i. Tacaa í lēti-η kvpantu nti n lapa-m saηa kvyakv kvne tῶ.

²¹ Pənente ma nyəma si nyayale wulav. Iseyeli kawulaya təna ká wēē nyá niη taa.

²² Mpv tῶ, yəγətῶ na í tuuna Tacaa si, n kaa kv ma lulγv nyəma ke ma səm waali. Pəyele n kaa kpiisi ma hətē ke ma caa təγaya taa.

²³ Ulena Tafiti tuuna mpv. Mpvγvle Sayuli mēla kvpente. Ulena Tafiti náá mēli i kvkramuyv púyγv taa.

25

Napaali lēv

¹ Μπόγύ kuyaku nakuli Samiyeeli sapa. Uena Iseyeli nyóma koti na pá caa i ləyaya, na pá pimi-i i te Lama. Waatu inəyi Tafiti kulaa na í polo Palan wɔlaya tetu taa.

²⁻³ Kaləvu lɔlɔvu taa apalu toŋ tu nəɔɔlu i ka wenna Mawəŋ. Uena i təmlə nyóma náa wə Kaməeli na pá laki i təmlə. I heeŋ ka wə iyisi tooso (3000) na páŋ ke iyaya (1000). Apalu inu i hətə nté Napaali, na i alu si Apikaali. Alu inu i ka wə ləmayasəe ké na i isentaa luwa. Ama i paalu ná ké yulu nyəməŋ tu na isayav. Kaməeli ke paa wə waatu inu na pá kəəki pa heeŋ huntu.

⁴ Tafiti pələ paa wə wɔlaya tetu taa. Uena Tafiti nu si Napaali kəəki i heeŋ huntu.

⁵ Uena í kusu ifepiya naanɔwa si, pá polo Kaməeli ke Napaali te, na pá sɛɛ-i si: Ma sɛɛ-ŋ.

⁶ Iso í ha nyá təyaya na nyá nyəm tənaya alaafəya.

⁷⁻⁸ I heeli-i tətə si: Ta na nyá tiikilaa tu wenna Kaməeli. Tə ta la-wəyɛ isayatu natəli. Pécó pa təla taa natəli tə ta le. Ye n caa, n pəəsi-təyi nyá təmlə nyóma na ní na. Təv, ma nuwa si pa təŋna nyá heeŋ huntu kəv tə, lanhulɔmlə kuyaku ke ma nyóma pola nyá te. Ma wiikina-ŋ si ní ha má na ma nyóma ke mpi n wena si n haaki-tu tə.

⁹ Ifepiya mpe pa tala Napaali te, uena pá keesi-i Tafiti təmnaa mpe na pá taŋa i kuvəcəv.

¹⁰ Tənayale Napaali holaa si: Tafiti yaa. Ma ta nyi wei pa yaa mpv tə. Kayana yomaa mpa pa seeki pa caanaa na pá cəəki yem tə pa wiisa payale ké.

¹¹ Ue ma kaa kpaɣa təɣənaya na ləm na nantu nti ma lapa təkpetekpete ke ma təmlə nyóma tə, na má celəyi yem cəɔlaa.

12 Tənaɣale Tafiiti pəyalaa pəsəna pa waali. Pa kprema ɪlena pɑ keesi-ɪ təmnaa mpe pa təna.

13 Ntəna Tafiiti si: Paa wei í ləli ɪ layate ke ɪ tənaya taa.

ɪlena Tafiiti pəyalaa ləli pa layalee na ɪ mayamaya í co ɪ layate tətə. Yəlaa ɪsu nasəle (400) tɔna ɪ waali, na pə kaasi yəlaa ɪmɔnɔɣu (200) na pɛle pa taŋa wontu.

Apikaali səŋɣu ke Tafiiti

14 M̄p̄ȳḡ Napaali pəyalaa taa nəɣɔlv cəpa ɪ alv Apikaali ke səkpɔlvɣu si: Tafiiti kusəna nteɣe ɪ pəyalaa ke wɔlaya tetv taa si pɑ kəə pɑ see ta caa. Ntəna í nyaasi-wɛ.

15 Pə́c̄ waatu wei tana yəlaa mpe tu wɛ wɔlaya tetv taa tə, pa lapa-tɣu kɔpantv ke teu ké. Pa ta la-tɣu ɪsɔɣatv natəli. Pə́c̄ ta pɔlvɔv ta le.

16 Mpe pa kentina ta təə ké tam na tə tiikiyi ta kaləkəŋ.

17 Mpv tə, nyi ɪsəna n kɑ la tə. Mpi tə, pa tɛma ta caa na ɪ nyəm təna pə tomle tam ké. Pəyele ɪ nyəməŋ katatəlaya təə, paa ta taa nəɣɔlv yəɣətəna-ɪ ɪ kaa nu.

18 Tənaɣale Apikaali kpaɣa potopotona ke ɪmɔnɔɣu (200). ɪlena ɪ kpaɣa svlɔm hulun naale, na heeŋ wei pa tɛma təsɣu təɣə kakpası. ɪ kpaɣa tətəɣə pee kɔtɔŋee ɪsu saaki, na leseŋ paɣa ke nunɔwa (100), na fikinaa paɣa ke ɪmɔnɔɣu (200), na í həkə kpaŋası təə.

19 ɪlena í tə ɪ tɛmle nyəma si: ɪ tɛ-m nəɣə na má təŋ mə waali.

Ama Apikaali ta heeli ɪ paalv ké natəli.

20 M̄p̄ȳḡ ɪ kpa ɪ kpaŋaya təə na í kpaɣa pulası mpaav. ɪlena ɪ na Tafiiti na ílé ɪ nyəma pɑ sulı kpaakraa.

21 Na pááná kra Tafiiti na í maγasi i taa si: Isu ma tanγu apalu ine i nyəm tənaya wulaya tetu taa tō, ma iwule tēna tu-m lom nté yem. Pəyele i nyəm taa pulu ta le. Ilena í feli-m isayatu ke ma kɔpantu lonte.

22 Ye pə nyaalaa na má ta kpiisita i na i yēlaa tēna Isə í ku-m.

23 Apikaali loosa Tafiiti, ilena í tii i kpanaya tō ke ləŋ, na í hənti-i atɛ.

24 Ilena í tasa i nəhɛɛ tɛɛ ké hotuγu na í tō si: Hai, ma ɛɛ, má wakələna. Ie yele na nyá pɛɛlō má, má yəγəti na ń nu.

25 Taa kɔɔya ma paalu inɪ i təm na n yaa-ti si pulu. Pa yaakɔγu-i si Napaali tō, pə nyuγu nté si kpanu. Mpyó i tu we teitei. Má tá nana mpa n tilaa tō na pə lá mpu.

26 Ma ɛɛ, Tacaa kpana nyá niŋ si ń taa lɛɛti nyá kolontunaa. Ma tuuna nyá na Tacaa si Isə ká wakəli nyá kolontunaa na nyá isayalataa ke isu Napaali.

27 Hai, ma ɛɛ, mu kucəəv ŋku ma kəna-ŋ isəntə tō na ń tala nyá yēlaa.

28 Taa nyəni ma isayatu, Tacaa ká tu-ŋ kawulaya na ká wɛɛ tam. Mpi tō, nyá paasəγəna na Tacaa yoo. Pəcə nəγəlu kaa ku nyá təm.

29 Isə ká ŋmesi nyá weesuγu ke təkulakula. Ye nəγəlu kula nyá tō si i kɔγu-ŋ i kaa na-ku. Ama i ká lə nyá kolontunaa ké isu pa təkɔγu pəntəluɔɔɛ tō.

30 Ye pə kəma na Tacaa la-ŋ kɔpantu nti i ka su-ŋ tō, na í kra-ŋ Iseyeli nyəma wulav,

31 Ie n kaa wii nyá ti si n kɔwa tulum, yaa n lɛɛta nyá təγi nyá kolontunaa. Hai, ma ɛɛ, ye pə kəma na Isə la-ŋ kɔpantu, Ie n tōsi ma tō.

32 Mpuγule Tafiiti təma Apikaali si: Ma sama Iseyeli

Isə Tacaa wei ɪ kusa-ŋ na ń səŋi-m saŋa ɪsəntə tə.

³³ Na má sɛɛ nyá tətəɣə ɪsəna n lapa ləmayasɛɛ, na ń kpa ma niŋ na má tá kv na má lɛɛti tə.

³⁴ Ma tuukina Tacaa wei ɪ kpa ma niŋ si má taa la-mɛɣɛ ɪsayatv tə si, ye n taa səŋi-m ləŋ, mpi si pu nyaalaya tə, pə taa kaasɪ Napaali na ɪ yəlaa taa nəɣəlv.

³⁵ ɪlena Tafiiti mv Apikaali niŋ taa ké mpi ɪ ka ha-ɪ tə. ɪlena í təmɪ-ɪ si: Taa nyá, məli nyá tɛ, ma nu nyá təm, ma hɔla-ŋ suulu.

Napaali səm

³⁶ Apikaali məla təyaya, ɪɛ ɪ mayana ɪ paalv təkɪ kɛɛ na í nyəkɪ ɪsu wulav, na sɔlv m kv-ɪ na í ŋmaaləɣɪ. ɪɛ ɪ ta heeli-ɪ natəli təfi, haləna pə fe tanəŋ.

³⁷ Tɛv fema na ɪ sɔlv m ɛɛ ɪ təɔ, ɪlena ɪ alv kɛɛsɪ-ɪ pə təna. Mpyóɣ ɪ lanɛ ɛɛpa katatəlaya, na pə məli-ɪ tɔlvɣv.

³⁸ Kuyɛɛŋ lapa ɪsu naanvwa, ɪlena Tacaa yeɛ na í tɛɛsɪ səpv.

³⁹ Mpyóɣ Tafiiti nuwa si Napaali səpa. ɪlena í tə si: Ma sɛɛ Tacaa wei ɪ sɛɛna ma təɔ ké ɪsayatv nti Napaali lapa-m tə tə taa tə. Isə ɪnɪ ɪ kpana ma niŋ si má taa wakəli, na í lɛɛti Napaali kɛ ɪ mayamaya.

Pə waali ké Tafiiti tilaa si ɪ həŋ Apikaali kɛ leelu.

⁴⁰ Tillaa tala alv ɪnɪ ɪ tɛɣɛ Kamɛɛli, ɪlena pá heeli-ɪ si: Tafiiti tilina-tɔɣv nyá kiŋ si ɪ həŋi-ŋ leelu.

⁴¹ Mpyvɔɛ Apikaali hənta-wɛɣɛ atɛ na í tə si: Maa pəsɪ ta caa yom, na má kəkɪ ɪ təmlɛ nyəma nəhɛɛ kɛ lvm.

⁴² ɪlena Apikaali kvli kpa kpa na í kpa ɪ kpaŋaya təɔ. Na ɪ pɛɛlaa kakpasɪ wei ɪ lakaya-ɪ təmlɛ təɣə ɪ waali, na ɪ təŋ Tafiiti təmlɛ nyəma na í pəsɪ Tafiiti alv.

43 Tafiiti ka tema Sisilee tu Ahinowam ke kpaɣav ke alv. I alaa lapa naale.

44 Pə kaasa i kancaalaya alv Mikaali tɔ, ílé i caa Sayuli ka leeka-i ké na í ha Kalim tu Layisi pəyalv Paləti.

26

Tafiiti kisa Sayuli kuyv tətɔ

1 Ḿpúgú kuyav nakvli Sifi nyéma pola Sayuli kin ke Kipeya na pá heeli-i si: Tafiiti polaa na í ηmeli Hakila pulaya tɔ́ ké wulaya tetv isentaa.

2 Tənaɣale Sayuli kvlaa, na í kpaɣa Iseyeli yoolaa taa yoolaa ke iyisi tooso (3000) na pá polo Tafiiti preekuyv ke Sifi wulaya tetv taa.

3 Pa talaa, ilena pá siki Hakila pulaya tɔ́ ké mpaav nəɣɔ. Ḿpúgú Tafiiti nuwa si Sayuli təɣa i waali ké təna.

4 Ilena í tili feɣlaa na pá maɣana si tampana.

5 Ḿpúgú Tafiiti pola pa təsikile tənaya kpaɣaa. Ilena í ná Sayuli na i yoo wulav Apənee pa təhəntəle. Sayuli na həntaya hekv taa ké, na yoolaa náá həntaa na pá cəna-i.

6 Ḿpúgú Tafiiti pəasa Hiti tu Ahimeleki, na Seluya pəyalv Sowari neu Apəsayi si: Mə taa awe caa si ma na-i tɔ́ polo Sayuli pa təsikile? Ntəna Apəsayi cə-i si: Maa təɣi-η.

7 Mpuɣvle pa kula ahoo anı na pá polo pa maɣana Sayuli hənta hekv taa na í tooki. I ηmantaya ka sika i nyuyv tɔ́ ké, na Apənee na yoolaa pa həntaa na pá tamı-i kotaya.

8 Tənaɣale Apəsayi təma Tafiiti si: Saɣa nté Tacaa towa nyá kolontu ke nyá niɣ taa. La suulu na í ye

na má kamí-ι ηmantaaya ke tòm kolum tike təkoy na má kpəna tetu.

⁹ Ntəna Tafiiti si: Taa kv-ι yoo. Ye yulv kvwa Tacaα kuləsv, Iso u yeki pəntv.

¹⁰ Ma tuukina si, Tacaα tike wenna mpaav si í kv-ι. Ntanyι ι kvaykv ká tala na í sí ι səm, yaa pá kv-ι təyoole.

¹¹ Si má tó nin ke Tacaα kuləsv tō tō, Iso í pona mpusi ke pooluη. Ue kpaγa ι ηmantaaya na ι lum fulaya na té tεε.

¹² Tafiiti pa kpaγa wontu ntι na pá tεε tō, nəγəlv ta fe na í nu pa taη yaa í na-wε. Mpi tō, Tacaα lapaya na pá too isu pa səpa.

¹³ Μρύγύ Tafiiti pa pola pooluη na pá kra pulaya lηka tō.

¹⁴ Uena í kpeεsi Apəneε na yoolaa lεmpa si: He hee, u nu taa? Ntəna Apəneε si: Nyaya aweγe na í holiγi wulav tō kέ mpv ye?

¹⁵ Kεlena Tafiiti cə-ι si: Nyana awe í maγa apalvυ ke lseyeli taa? Pepe tō kέ n ta feη nyá caa wulav tō kέ teu? Tōv, nəγəlv polaa si í kvγι-ι.

¹⁶ Ama nti n lapa mpv tō tē ta kεεsi yoo. Ma tuukina Tacaα si timpi í tá feη mə caa wei Tacaα ləsaa tō ι tō tō, í mvna səm ke mə tənaya. Nyəni, wulav ηmantaaya na ι lum fulaya ηka kaa wε ι nyuγv tō təγəlv cəne.

¹⁷ Μρύγύ Sayuli nyəmə Tafiiti nəγə na í pəəsi si: Ma pəyalv Tafiiti nəγə ke ma nukι mpv? Uena í cə si: Hai, ma caa wulav, ma nəγə kέ.

¹⁸ Ta caa, pepe tō kέ n təγənvəγι-m mpv? Ma lapa-η we? Ntiγι ma pəntəna-η?

19 Hai, ta caa, ke ηkpaηη na η nu ma tōm. Ye Tacaα tōna-η si η tōγōni-m, ιε kōhav ka hēesi ι lanje. Ama ye yēlaα sōsōγōna-η, Tacaα ί tēηsi-wēγε mpusi. Mpi tō, pa tōγōnōγi-m kē si má lu Iσō tetu taa, na má polo tiη tēlaale.

20 Ama maa caaki si ma si lēlaα tē. Pepe tōō kē n preekōγi-m isu isēsalaυ, yaα isu pa tōγōnōγu lōyaya ke pulasi taa tō?

21 Mpuγyε Sayuli cōwa si: Ma wakēlaα kē. Mēli ma pōyalu. Ma kaa tasa-η isayatu ke lapu. Mpi tō, n ta ku-m. Má lapēna isayatu sōsōōntu isu kōmēlōmōγu.

22 Kēlena Tafiiti si: Ta caa, nyá ηmantaaγa ntō cāne. Nyá yēlaα taa nōγōlu ί kōō ί mu.

23 Tacaα ί feli mpa pa tēηa siγisuyu na pá lá kōpantū tō. Mpi tō, saηa ι tu-η ma niη taa kē. Ilena má kisi si ma taa tōkina wulav wei Tacaα lēsaα na ί kra tō.

24 Isu saηa ma yēla-η kōγy tō, Tacaα ί la maγa mpu tōtō, na ί fiti-m wahalanaα tēna taa.

25 Ntēna Sayuli si: Ma pōyalu, Iσō ί kooli-η kōpantū na η waa pē tēna pē taa.

Μρύγy Sayuli mēla kpente na Tafiiti náá tēe ι nyēηku.

27

Tafiiti kpuvuyv tuyv ke Filiisi nyōma te

1 Μρύγy Tafiiti maγasa ι taa si: Kuyaku nakuli Sayuli tēη na ί ku-m yoo. Ie sana kēle si má polo má tu kpuvuyv ke Filiisi nyōma tetu taa. Waatu inōγi ι ká yele-m preekōγy ke Iseyeli tetu taa cāne. Ie ma fita ι niη taa kēle.

² Pə təw kē ı na ı yəlaa nasətoso (600), pa kulaa. Mpyúy pa təhna Mawəki pəyalw Akisi wei ı kē Katı nyóma wulaw tə ı tē.

³ Uena pá kpaɣa pa alaa, na pa piya, na pá polo pá caɣa təna. Paa na Tafiti na ílé ı alaa naale, Sisilee tɔ Ahinowam, na Kamēeli tɔ Apikaali wei ı kē Napaali leelu tə.

⁴ Sayuli nuwa sı Tafiti tɔ kpuluyw ke Katı, uena í yelee-ı pəekuyw.

⁵ Mpyúy kuyaku nakolı Tafiti təma wulaw Akisi sı: Hai, ta caa, ye n lapa-m naani, ıle n nyəni ıcaliya nakələyi nyá tetu taa cəne na má caɣa təna. Təfə pə fei sı má na-ıj tə caɣa nyá kawulaya ıcate taa kē mpw?

⁶ Uena Akisi hulı-ı ıcate nte pa yaa sı, Sikəlaku təɣə kuyaku ŋku ku mayamaya. Pə təw kē ıcate nté tə pəsa Yuta nyóma wulaw nyənte ke haləna saŋa.

⁷ Pənaɣa na ıətɔnnaa liyiti təcu ke Tafiti caɣa Filiisi nyóma tetu taa.

⁸ Tafiti pa lukaya kulw ke Kesuli nyóma, na Kiiisi nyóma, na Amaleke nyóma kē. Mpi tə, piitimnaa mpe paa caɣana hatoo ləŋ taa kē Suli kəŋkəŋ taa. Haləna pə polo Icipiti tetu taa.

⁹ Pa kukaya yəlaa tənaya həɣəluyw ŋku ku taa kē. Pə kpaɣaw apalaa na alaa tə. Uena pá kpaəkəyi pa təla na pa nyəm na pá pukina Akisi.

¹⁰ Ye ílé ı pəsa-ı sı: Leye ı pola mə kulw ke saŋa? Ue ntanyı ı looli sı Yuta tetu ilim mpətəŋ təw. Yaa ı tə sı Yelameli tetu taa, yaa Keni tetu taa kē tə polaa.

¹¹ Tafiti u yeki apalw yaa alw na ı weesuɣu, sı pə taa kəw na pá tayası Akisi ke nti ı laku tə. ısəna Tafiti lakaya saa wei ı ka we Filiisi nyóma tetu taa təɣələ.

¹² Akisi ka lapa Tafiti ke naani ké teu ké na í tɔŋ si: Nɔɔnɔ Iseyeli nyóma taa kraana Tafiti. Mpu tɔ, tɔlasɪ ɪ ká pɔsɪ ma tɔmlɛ tɔ ke tam tɔɔ ké.

28

¹ Ḿpúgú Filiisi nyóma kota pa yoolaa tintika si pa yookina Iseyeli nyóma. Uena Akisi pɔɔsi Tafiti si: Ntɔŋ n nyóma si nyana nyá yɔlaa ɪ ka sɔna-m na tɔ yooona Iseyeli nyóma na?

² Ntɛna Tafiti cɔ-ɪ si: N ká nana nyá isɔpɔle ke nti maa la tɔ. Kelɛna Akisi si: Waatu inɔŋɪ maa yele na ń tɔŋɔŋɪ ma mayamaɣa ke tam tɔɔ.

Sayuli kɔŋɔnamɛŋ svsɔŋv

³ Samiyeeli ka tɛma sɔpɔ na Iseyeli nyóma pimi-ɪ ɪ tɛ Lama. Halɪ pá cɔɣa ɪ lɔyaya. Pɔyele Sayuli ka tɔŋɔna kɔŋɔnamɛŋ svsɔlaa, na pee pɔɔsɔlaa tɔnaya ɪ tɛtɔ taa ké.

⁴ Ḿpúgú Filiisi yoolaa kotaa na pá siki Sunem, na Sayuli náá koti Iseyeli nyóma tɔna na pá siki Kilipɔwa.

⁵ Sayuli nawa kolontunaa yoolaa paɣale, uena sɔŋɔntɔ kra-ɪ na í seliyi isɪ lɔm taa kpatɛ.

⁶ Uena í yɔŋɔtɔna Taca. Ama ílé ɪ ta cɔ-ɪ. Paa toosee taa, paa kɔtɔlaa mayasɔŋv taa. Pɔyele Isɔ kɔyɔŋɔtɔtɔ tɛlɔsɔlaa nɔŋɔlv ɪ ta heeli-ɪ si pɔlv.

⁷ Ntɛna í tɔ nɔŋɔ si pá pɛeki-ɪ alv wei ɪ svsɔŋɪ kɔŋɔnamɛŋ tɔ na inɪ ɪ polo ɪ kin. Uena ɪ waali nyóma heeli-ɪ si: Alv nɔŋɔlv ɪ wɛ An-Tɔɔɔ na í svsɔŋɪ.

⁸ Ahoo yuwa uena Sayuli layasɪ wontu, na í kraɣa apalaa naale na pá polo alv inɪ ɪ kin. Ḿpúgú Sayuli tɔma-ɪ si: Ma caa si ń yaa-m atɛtɔ wei maa keesi-ŋ tɔ na í heeli-m ma nyɔŋv tɔm.

⁹ Μρύγύ alv pəssa-i si: Ntəη n nyəmə si Sayuli təγəna kəγənaməη səsəlaa, na pee pəsəlaa tənaya ι tetv taa? Ile pepe təə kέ n nyəkι-m katəka si η kpa-m na pά kv-m.

¹⁰ Ntəna Sayuli yəγətι na ι tuu si: Na Iso, pvlə kaa la-η.

¹¹ Ntəna alv pəssi-i si: Aweye n caa si má yaa? Sayuli si yaa Samiyeli.

¹² Waatu wei alv nawa Samiyeli, ilena ί má kapuka na ί tó Sayuli si: Hei, sесе nyayale Sayuli na η puγusu-m mpv?

¹³ Ntəna wulav nəγə təkpaυ si: Nyá lanle ί taa tə. N na pulvγv? Ntəna alv si: Atətv nəγəlvγv ma naaki na ί lukəna tetv tεε.

¹⁴ Ilena ί pəssi-i si: I isentaa wε isəna təə? Alv si: Kvkpatvlə kέ, na ί suu capa.

Tənaya Sayuli cəkənaa si Samiyeli, na ί həntι-i atε.

¹⁵ Mpuγvle Samiyeli pəssa Sayuli si: Pepe təə kέ n caaləγι-m mpv? Ntəna Sayuli si: Ma təm tεmaya. Mpi tə, Filiisi nyəma kəma-m yoonav. Pəyele Iso υ tasəγι-m yəγətənav. Paa toosee taa, paa Iso kuyəγətvtv teləsəlaa υ heeliγι-wεγε ma təm. Pə təə kέ ma yaa-η si η heeli-m nti pə wεε si ma la tə.

¹⁶ Ntəna Samiyeli pəssi-i si: Tacaa lə-η na ί pəsi nyá kolontu, ilena η yaaki má suwe?

¹⁷ Isu Tacaa ka heela-η na ma keesi-η təγə ι laki-η. I lεeka nyá kawulaya na ί ha-keγε Tafiti.

¹⁸ N ta təkι Tacaa təm na η kpiisi Amaleke nyəma. Mpv pə təə kέ Tacaa laki-η ηpύγύ saηa.

¹⁹ Cele ι ká tv nyana lseγeli nyəma təna ke Filiisi nyəma ninj taa, na nyana nyá piya ι ká la səlvnaa.

²⁰ Μρύγύ Samiyeli təm nti tə sosa Sayuli ke watv

na í yelee i ti na í fala ate tæmulo isu taav. Mpi tæ, i taa tægo pulogv kuyako ñku na ahoos tæna, ile i tænyv ka hoowaya.

²¹ Mpyvyle alv inu i pola Sayuli kin na í mayana-i na sæxontv pu-i mpygy katatølaya. Ilena í tæmi-i si: Ta caa, nyá pæeló má, ma nuna-ñ teu na má mu sæm na má lá nti n heela-m tæ.

²² Mpu tæ, yelee má ha-ñ tæxonaça ke pæco na ñ tægo, na pæ ce nyá isentæ na ñ tú nyá mpaav.

²³ Ilena Sayuli kisi si i kaa tæñ pulv. Mpygy Sayuli waali nyéma na alv inu pa kaana-i, halæna í kæo i kuli ate na í çaya kvhæntvvy tæ.

²⁴ Mpygy alv kpa nav ifate nte tæ yasæla teu tælæpælæpi tægo læñ, na í kv na í tv petepetasí.

²⁵ Ilena í çela Sayuli na i waali nyéma na pá tægo. Mpygy pa kula ahoos anu na pá kpe.

29

Filiisi nyéma tæxonyv ke Tafiti

¹ Mpygy Filiisi nyéma kota pa yoolaa ke timpí pa yaaki si, Afeka tæ na Iseyeli nyéma náá koti pa nyéma ke Sisilee hite nægo.

² Ilena Filiisi awulaa na yoolaa nunowa (100) kpekæle, na iyaga (1000) kpekæle pa tó na pá tæe. Pæ kaasa Tafiti na ílé i nyéma na Akisi ke waali.

³ Ntæna Filiisi yoolaa sæsaa pæosi Akisi si: Hepæla nyéma mpe pa caa weye çæne?

Kelæna Akisi si: Iseyeli wulav tæmle tv Tafiti ké té. I wev ma kin tæ pæ taanæa ké. Pæçó ma ta keesi-i na isaxatiya nakælæxi halæna saña.

⁴ Tænaça pa mu Akisi na páaná na pá tæmi-i si: Mælæna-i lonte nte tæ taa n ka hula-i si í çaya tæ. I taa

təŋ tá waali ke təyoole, na pé kəə na youu haŋ ɫena í pəsi ta kolontu. N ta nyi taa si ta yəlaa paneyɛ ɪ ká kʊ, ɫena pé ciiki í na ɪ caa?

⁵ Matəŋ Tafiiti inəyi paa yookayana yontu na paaɫe si:

Sayuli kʊwa yəlaa iyaya (1000) ke huɣule.

Tafiiti náá kʊ iyisi naanɔwa (10000) ke huɣule.

⁶ Mpuɣule Akisi yaa Tafiiti na ɪ təmɪ-ɪ si: Ma tuuna Tacaɔ si n ké tampana təŋlɔ ké, na ma nyuləɣɪ si má na-ŋ tɛ puki youu. Mpi tɔ, hatoo n kəm ma kiŋ na pé suna saŋa tɔ, ma ta nata ɪsayatiya nakələɣɪ nyá kiŋ. Ama Filiisi awulaa lɛlaa ɪ caakəna-ŋ.

⁷ Mpu tɔ, məli təhɛɛ, pə taa kəə na ń la mpi pə ta maya-wɛ tɔ.

⁸ Ntɛna Tafiiti si: Ta caa, wulav, ɫɛ pepeɣɛ ma lapa? Tuu ma kəm nyá kiŋ cənɛ na pé suna saŋa tɔ, ɪsayatɔ ntiyi n nawa ma kiŋ na pə fɛɪ si má na-ŋ tɛ polo youu?

⁹ Mpuɣule Akisi si: Natəli tə fɛɪ ma kiŋ, halɪ n tu wɛ maya teu ké ɪsu ɪsɔ tillu. Ama awulaa səkpema mpe pa təmna si pə fɛɪ si tá na-ŋ tɛ polo youu.

¹⁰ Mpu tɔ, nyá na mpa í lu Sayuli kiŋ na í kəə tɔ, cele tanaŋ ye pə nyaalaa í kʊli ləŋ na í tɛɛ.

¹¹ Tɛv fema, ɫena Tafiiti-wɛ pá kʊli ləŋ na pá məli timpɪ paa wɛɛ tɔ. ɫena Filiisi nyəma náá polo Sisilee.

30

Tafiiti yoonav ke Amaleke nyəma

¹ Mpuɣó Tafiiti na ɪ yəlaa pa tala pa təcaɣalɛ ke kuyaku tooso nyəŋkʊ wule. ɫena pá mayana

Amaleke nyəma wata Yuta na ilim mpətəŋ təə, na pá sə Sikəlaki ɪcate.

² Uena pá kpa alaa na səsaa na piya mpa paa we tə taa tə. Pa kuu pa tənaya na pá tɔna mpaav. Ama pa ta kv pa taa nəyɔlv.

³ Tafiti na ɪ yəlaa pa tala ɪcate taa, ɪlena pá mayana pa sɔpa-teye kəkə. Mpyóy pa kpa pa alaa na pa alɔpiya na pa apalɔpiya ke yomle.

⁴ Mpyóy pa tula nəəsi na pá wii təkpoɔ ɪsu pa səki pa səki.

⁵ Pa kpeŋna Tafiti alaa naaleye na pá kraɣa. Sisilee tɔ Ahinowam na Kameli tɔ Apikaali wei ɪ ké Napaali lelu tə.

⁶ Mpyuyule Tafiti lanle pəsa katatəlaya. Mpi tə, ɪ yəlaa ka wena-ɪ na hɔwee nyaŋ nyəna ke pa piya təə ké. Halɪ pá kvli sɪ pa yakɪ-ɪ pɛɛ. Uena Tacaɔ səsɪ-ɪ apalɔtɔ.

⁷ Uena Tafiti tə Ahimeleki pəyalɔ Apiyataa wei ɪ ké kətɔlv tə sɪ: Kəna-m kətəlaa toko wei pa pəəsəyəna Tacaɔ ke tɔm tə.

Apiyataa pona-ɪ,

⁸ ɪlena í pəəsi Tacaɔ sɪ: Ye ma təŋa kolontunaa mpe maa hiki-we? Tacaɔ sɪ: Təyənɪ-we n ká hiki-we na ń waasi yəlaa mpe.

⁹ Uena Tafiti na ɪ yəlaa nasətoso (600) pá tɔ pa waali. Pa tala Pesəə ləəv

¹⁰ ɪlena yəlaa ŋmɔnɔyɔ (200) saali təna. Mpi tə, pa sula kav. Pə kaasa nasəle (400), ɪlena pɛle na Tafiti pá tɔyɔtɪ.

¹¹ Mpyóy pa sula Icipiti tɔ nəyɔlv, na pá pona-ɪ Tafiti kin na pá ha-ɪ təyənaya na lɔm.

12 Pa ha-i tətəγə fiki pee kuwɔlee paγale, na lesen kuwɔlu paγa ke naale, na í təγə na í lá alaafəya. Mpi tə, kuveen tooso ke ɪ ta təγə ɪ ta nyəə.

13 Ntəna Tafiiti pəəsɪ-i sɪ: Awe tənə-ŋ na leye n lunaa? Kelenə ílé sɪ: Ma ké Icipiti tɔ ké, Amaleke tɔ nəγəlu ɪ ka təkənə-m yomle. Saŋa taa kuveen tooso kəlu pə wukaya-m na í lə-m tə.

14 Ta watəna Kəletɪ nyəma tetu ilim mpətəŋ həγəluγu təə ké Yuta tetu taa, na Kalepu tetu, na tə sə Sikəlaki ɪcatə.

15 Ntəna Tafiiti sɪ: N ka pona-m yoolaa mpe ɪni pa kiŋ na?

Kelenə yom cə sɪ: Tuuna Isə hətə sɪ n kaa ku-m. Pəyele n kaa cələ-m ma caa, ɪlenə pə́cɔ́ má pona-ŋ pa kiŋ.

Tafiiti kowa Amaleke nyəma

16 Apalu ɪni ɪ kpaγa Tafiiti na í pona-i na pá maγana Amaleke nyəma ke səsəm ke tənə, na pá təkɪ na pá nyəəki na pá paaki. Wontu nti paa lɛka Filiisi nyəma na Yuta nyəma tə tə təə ké pa lakaya mpu.

17 Ḿpúγú Tafiiti ku-wɛγe tanaŋ ŋku. Haləna tɛv kɔfemuyɔ taanaya, pa taa nəγəlu ta fiti. Ye pə taya ɪfepiya nasələ (400) wei ɪ caγa yooyoona na í se tə.

18 Ḿpúγú ɪ lɛka pa tənə mpa Amaleke nyəma ka kpawa tə, na ɪ alaa naale.

19 Tafiiti lɛka pa piya tənaya təcəicɛi, na pa won-tunaa mpa kolontunaa ka kuuwa tə.

20 Na í lɛkɪ Amaleke nyəma təla tənə na a tiikilaa yəγətəγɪ sɪ: Tafiiti təla ntə cənɛ.

21 Pa kəma pa tala yəlaa ŋmunuγu (200) ŋku ku kawa na kú saalı Pesəə ləəv nəγə tə, ɪlenə pɛle pá polo-wɛγe səŋuγu, na Tafiiti kpətəna-wɛ na í sɛɛ-wɛ.

²² Mpuγule mpa paa tɛŋa Tafiiiti tɔ, pa taa tetelataa na asayaa pa tɔma si: Timpi pane pa ta pəsi na pá polo kolontunaa tɛkule tɔ, ta kaa ha-weyɛ mpi tɔ hika tɛna tɔ pə taa pɔlv. Ama pa alaa na pa piya tike ke paa keli na pá tɛɛ.

²³ Ntɛna Tafiiiti si: Apalaa mɛ, í taa la mpv. Mpi tɔ, Tacaɔ yaɾəna-tv na í tó tá niŋ taa ké ta kolontunaa na í ha-tvɣv pə tɛna isəntɔ.

²⁴ Nɔɣɔlv kaa mv mə tɔm nti.

Uɛ pə wɛɛ ké si mpa pa pola tɔyoole tɔ,
na mpa pa taŋa wontu tɔ pá tala wontunaa mɾɛɣɛ teitei.

²⁵ Pə kraɣav kuyakv ŋkv na pə puki tɔɣɔ Iseyeli nyóma suv mɾúɣú lapv, na pə pəsi isv kiiu.

²⁶ Pa məla Sikəlaki, ulɛna Tafiiiti cosi kolontunaa wontu nti pa hika mpv tɔ tɔ taa, na í ha Yuta nyuvv nyóma na ɪ taapalaa si: Tacaɔ kolontunaa ke tɔ lɛɛkaa na tɔ cosi na tɔ ha-mɛ.

²⁷ Mpa mpa ɪ hawa tɔɣɔɛ, Petɛɛli nyóma, na Lama nyóma ke Nekefi wɔlaya tetv taa, na Yatii nyóma,

²⁸ na Alwɛɛ nyóma, na Sifiməti nyóma na Isətemwə nyóma,

²⁹ na Lakaali na Yelameli acalɛɛ nyóma na Keni nyóma,

³⁰ na Hooma nyóma na Pəə-Asaŋ nyóma na Ataki na Hepəlɔŋ nyóma,

³¹ na timpi timpi Tafiiiti na ɪ yəlaa paa cəɔsaa tɔ pə nyómanaɔ.

31

¹ Waatu inu i taa ké kuyaku nakuli, Filiisi nyéma yoonaa Iseyeli nyéma, na pá təgəni-wε na pá ku-wεye Kilipwa puɣu taa.

² Uena pá tó Sayuli pa waali na pá ku i pəyalaa Sonataŋ na Apinatari na Maləki-suwa.

³ Ḿpúgú pə wiisina Sayuli na pá yaɣa-i nyéma ke teu.

⁴ Uena í tɔ i yoou wontu təkulu si: Kpεε nyá layate na í tεεsi-m. Pó taa koo na Filiisi ma ta nyi isənaa mpe pá koo pá tεεsi-m na pá paana-m.

Ama səgəntu kpa yoou wontu təkulu na í kisi. Tənaɣale Sayuli sika i layate na í yelee i ti na í hoti tə tɔ.

⁵ Yoou wontu təkulu ná mpv, uena ílé í hoti i nyəntε tɔ ké mpv tətɔ na í si.

⁶ Sayuli na i pəyalaa tooso, na i yoou wontu təkulu, na i yəlaa təna pa səpəna kuyaku ŋku.

⁷ Ḿpúgú Iseyeli nyéma mpa paa wε Sisilee ləəu waali, na Yaatanu pəgɔ waali tɔ, pa nuwa si Sayuli na i pəyalaa pa səpa na Iseyeli yoolaa seeki. Tənaɣa pelee pa lu pa acalee taa na pá se tətɔ. Uena Filiisi nyéma polo na pá caya təna.

⁸ Teu fema, uena Filiisi nyéma polo si pa kpaakəyi səttaa wontu. Ḿpúgú pa maɣana Sayuli na i pəyalaa tooso pa səpa Kilipwa puɣu taa.

⁹ Uena pá seti Sayuli nyuɣu na pá wəgəsi i yoou wontu. Pə waali ké pa yasa təm kupantv ntəɣi Filiisi nyéma tetv taa, na pa tuŋ kutuluŋ taa na yəlaa təna nu.

¹⁰ Uena pá su Sayuli wontu ke tuɣu Asətati kutuluɣu taa. Ḿpúgú pa kama Sayuli maɣamaɣa ke icate nte pa yaa si Pəti-Seyan tɔ tə kolunɣa tɔ.

¹¹ Waatu wei Yapeesi nyéma nuwa isəna Filiisi nyéma lapa Sayuli to.

¹² Mpyó apalaa taa apalaa kotaa, na pá to ahoó təna na pá polo Peti-Seyan na pá ləsi Sayuli na i pəyalaa, na pá pona-weye Yapeesi na pá wə-weye kəkə.

¹³ Uena pá ləsi pa muwa na pá pi tuyo nakuli ku tee. Uena pá həkə nəəsi ke kuyeyi naatosompəyolaya.

PIPI LI USO TOM TAKELAYA
Portions of the Holy Bible in the Lokpa language of
Benin

copyright © 1999 SIM

Language: Lokpa (Lukpa)

Translation by: SIM

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-10-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

ef14191a-91f7-51c1-ac89-7b93dd7c4377